

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Zvládání rozvodu rodičů u dětí mladšího školního věku
Coping with parent's divorce concerning younger school
age children

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Autor:

Martina Tůmová

Praha 2017

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce prof. PhDr. RNDr. Marii Vágnerové, CSc. za cenné rady a připomínky při vedení této práce.

Dále bych ráda poděkovala respondentům, kteří mi poskytli informace pro mou praktickou část v této bakalářské práci.

Také bych chtěla velmi poděkovat své rodině za podporu a trpělivost během studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Zvládání rozvodu rodičů u dětí mladšího školního věku“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 2. 5. 2017

Martina Tůmová

.....

Anotace

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak děti zvládají rozvod svých rodičů, u koho z rodičů po rozvodu bydlí a zda mají se svými rodiči společné zájmy. Tato práce se skládá ze dvou částí. První část je teoretická a druhá je praktická část.

Teoretická část se zabývá rodinou, jejími typy a funkcemi. Další kapitola se věnuje charakteristice mladšího a středního školního věku. Třetí kapitola je věnována rozvodu a informacím, které s rozvodem úzce souvisí. V další kapitole se věnuji určením rolí v rodině. Závěrem teoretické části se zabývám výchovou dítěte po rozvodu, kde se zaměřuji na střídavou rodinnou péči.

Druhá část bakalářské práce, tedy praktická část, začíná stanovením cíle práce, dále základními informacemi o respondentech a popisují zde způsob sběru dat. Pro průzkum je použita metoda polostrukturovaného rozhovoru, skupinu respondentů tvoří 10 dětí, z toho 5 dívek a 5 chlapců.

Klíčová slova

Rodina, rozvod, mladší školní věk, střední školní věk, rodičovská péče.

Annotation

The goal of this bachelor's thesis is to find out how childrens manage divorce of their parents, with which parent they live and if they have common interest with them. This bachelor's thesis consists of two main parts. The first part is theoretical and the second one is the application part.

The theoretical part deals with family, their types and function. Next chapter is about characteristics younger and middle school age. Third chapter focus on divorce and information which to be connected with divorce. Another chapter is about determining roles in the family. The end of theoretical deals with raising after divorce with focus on alternate family care.

The second, practical part of bachelor thesis, starts with determining goal of work, basic informations abous respondents and to describe way of data collection. For this survey was used semi-structured interview method, group is made from 10 children, where is 5 boys and 5 girls.

Key words

Family, divorce, younger school age, middle school age, parental care.

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Rodina.....	9
1.1 Typy rodin.....	9
1.1.1 Úplná rodina	9
1.1.2 Neúplná rodina.....	10
1.1.3 Nevlastní rodina	10
1.2 Základní funkce rodiny	10
2 Charakteristika mladšího a středního školního věku	12
2.1 Tělesný vývoj.....	13
2.2 Emoční vývoj.....	13
2.3 Socializace	14
2.3.1 Socializace v rámci rodiny	14
2.3.2 Socializace v rámci školy	15
3 Rozvod.....	17
3.1 Příčiny rozvodu.....	17
3.2 Proces rozpadu manželství.....	18
3.3 Manželská krize	18
3.4 Děti a rozvod.....	19
3.4.1 Prožívání rozvodu rodičů u dětí mladšího školního věku.....	21
3.4.2 Reakce dětí na rozvod.....	21
4 Role jednotlivých členů rodiny	23
4.1 Role matky	24
4.2 Role otce	25
5 Výchova dítěte po rozvodu	26
5.1 Střídavá péče.....	27
PRAKTICKÁ ČÁST	28
6 Vlastní průzkum.....	28
6.1 Cíl průzkumu	28
6.2 Hypotézy	28
6.3 Respondenti	28
6.4 Způsob sběru dat.....	28

6.5 Rozhovory.....	29
6.5.1 Respondent číslo 1 (dívka)	29
6.5.2 Respondent číslo 2 (dívka)	32
6.5.3 Respondent číslo 3 (dívka)	36
6.5.4 Respondent číslo 4 (dívka)	39
6.5.5 Respondent číslo 5 (dívka)	42
6.5.6 Respondent číslo 6 (chlapec)	44
6.5.7 Respondent číslo 7 (chlapec)	47
6.5.8 Respondent číslo 8 (chlapec).....	50
6.5.9 Respondent číslo 9 (chlapec).....	54
6.5.10 Respondent číslo 10 (chlapec)	57
7 Shrnutí výsledků	60
7.1 Vyhodnocení hypotéz	61
8 Diskuse a návrhy opatření.....	63
Závěr	65
Seznam použité literatury	66
Seznam obrázků	69
Seznam příloh	69
Summary	71

Seznam zkratek

Atd. – a tak dále

Cm – centimetrů

Č. – číslo

Např. – například

Tzn. – to znamená

Kol. – kolektiv

Apod. – a podobně

Tj. – to je

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila „Zvládání rozvodu rodičů u dětí mladšího školního věku“. Toto téma jsem si vybrala zejména proto, že jsem tuto situaci sama zažila. Problematika rozvodů mě zajímá a myslím si, že v dnešní době se rozvádí čím dál více manželství.

V úvodu teoretické části mé bakalářské práce popisují typy rodin a základní funkce rodiny. Rodina s rozvodem souvisí, a proto jsem se rozhodla, ač velmi stručně, tuto kapitolu do své práce zahrnout.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na charakteristiku mladšího a středního školního věku. Věnuji se především tělesnému a emočnímu vývoji. Dále vysvětluji pojem socializace a zabírám se socializací v rodině a ve škole.

Ve třetí kapitole se věnuji samotnému rozvodu. Ve zkratce popisují příčiny rozvodu a proces rozpadu manželství. Dále téma, které s rozvodem velmi souvisí, a tím je manželská krize. Myslím si, že každému rozvodu předchází neshody mezi manželi, nebo nějaká výše zmíněná manželská krize. Závěrem třetí kapitoly se věnuji samotným dětem a jejich prožívání rozvodu. V několika bodech popisují, jaké mohou u dítěte nastat reakce poté, co se dozví o rozvodu svých rodičů.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na role dospělých v rodině. Zabývám se mateřskou a otcovskou rolí. Obě role se od sebe liší. Každá má svá specifika, ale zároveň se musí jistým způsobem doplňovat.

Na závěr teoretické části se zaměřuji na výchovu dítěte po rozvodu.

Během psaní teoretické části jsem čerpala z knižních zdrojů. Knih, které se zabývají problematikou rozvodu a situacemi, které se k němu pojí, jsem našla mnoho. V seznamu použité literatury uvádím ty, které jsem ve své bakalářské práci využila.

V praktické části uvádím cíl práce, hypotézy, způsob sběru dat a informace o respondentech. Za nejdůležitější a nejzajímavější v této části bakalářské práce považuji samotné rozhovory s respondenty a jejich kresbu rodiny. V rozhovorech uvádím i přímé řeči respondentů, které jsou dle mého názoru velmi zajímavé. Po shrnutí daného rozhovoru následuje vyhodnocení kresby rodiny a hned za toto vyhodnocení přikládám samotnou kresbu.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak děti rozvod zvládají a zda na ně měl nějaký špatný vliv, že by rozvodem nějak zvlášť trpěly. Poté u koho děti po rozvodu bydlí a zda musely přejít na jinou školu. Dále se budu snažit zjistit, zda mají respondenti se svými rodiči společné zájmy a jak často se navštěvují s rodičem, u kterého nebydlí.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina

Rodina je jednou z nejstarších společenských institucí. Z psychologického hlediska je charakterizována jako: „*Společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“. (Hartl, Hartlová 2010, s. 504)

Tento pojem lze popsat z mnoha různých hledisek, nejen z toho psychologického. Rodinu můžeme chápat i z pohledu sociologie nebo pedagogiky. Všechny definice, které bych zde mohla vypsát, by byly samozřejmě správné, ale dle mého názoru je důležitější poukázat na rodinu z pohledu praxe a ne pouze teoreticky. Podle Matějčka (1994) rodina slouží ke zplození dětí a jejich výchově. Rodiče mají své děti ochraňovat, vzdělávat a připravovat na různé životní situace, které mohou nastat. Dítě za své rodiče přijímá osoby, které se o něj starají, dávají mu lásku, jsou k němu pozorní a vcelku nezáleží na tom, zda jsou to rodiče vlastní či nevlastní. Podstatné je, aby dítě citově nestrádalo a vyrůstalo ve stálém a vřelém prostředí. Jednoduše by se dalo napsat, že rodina je skupina osob, které se mají rádi, vzájemnou lásku si dávají najevo a cítí se společně v bezpečí.

1.1 Typy rodin

Rodinu lze dělit podle několika hledisek. Zda v rodině spolu žijí dvě nebo více generací, dále jestli jde o rodinu úplnou nebo neúplnou, funkční nebo nefunkční, vlastní či nevlastní. Dále rozlišujeme rodinu doplněnou, nebo jak se dnes říká patchworkovou. Se zaměřením této bakalářské práce úplně postačí, když se velmi stručně zaměříme pouze na některé typy.

1.1.1 Úplná rodina

Úplnou rodinou můžeme nazvat rodinu s otcem, matkou a dítětem. Taková rodina je samozřejmě pro výchovu dítěte nejlepší. Pokud rodina funguje správně, rodiče si mohou se starostí o dítě navzájem pomáhat. Podstatné je, že dítě má doma vzor chování lidí obou pohlaví. Od otce může odpozorovat spíše chlapecké věci, například jak správně zatlouct hřebík a naopak od matky se naučí zašít díru, vařit. Všechny tyto věci se mohou zdát jako banální, ale pro dítě jsou podstatné. Pro budoucí život dítěte je důležité, aby mělo jak mužský tak ženský vzor. Aby vědělo, jak se k sobě má navzájem muž se ženou chovat.

1.1.2 Neúplná rodina

Neúplnou rodinu můžeme jednoduše charakterizovat tak, že jeden z rodičů chybí. Příčinami vzniku tohoto druhu rodiny může být například úmrtí jednoho z rodičů, rozvod, ale také fakt, že matka zůstala sama (svobodná matka). Tento typ rodiny není vhodný pro dítě, protože dítěti bude vždy chybějící rodič scházet a zároveň mu bude chybět buď mužský, nebo ženský vzor. Dále to není vhodné ani po finanční stránce, protože se může stát, že finance od jednoho z rodičů nemusí stačit na měsíční poplatky, stravu a zajištění základních potřeb.

1.1.3 Nevlastní rodina

Nevlastní rodina je takové společenství, kde je jeden z rodičů biologický a druhý rodič není biologický, je tedy nevlastní. Nevlastních rodin přibývá s rostoucím počtem rozvodů. Jedná se zejména o zásah do rodinného systému s příchodem nevlastního rodiče. Nevlastní rodič může mít jiné nároky na chod domácnosti, výchovu dítěte, hospodaření s financemi a v tuto chvíli může nastat problém, je tedy zapotřebí komunikace mezi členy domácnosti a kompromisů. Rodič nemusí přijímat nevlastní dítě stejně, jako kdyby bylo jeho vlastní. Ovšem může nastat i pozitivní změna, kdy příchodem nevlastního rodiče do domácnosti utichnou hádky, napětí a vyřeší se nedostatek financí. V nevlastní rodině je důležité, aby dítě vědělo, kam patří, protože s příchodem nového rodiče dítě získává nové prarodiče, sourozence a zároveň má někde stále svého druhého biologického rodiče, pokud tedy nezemřel. Tato situace je náročná na adaptační schopnosti dítěte a na jeho nervový systém, ale zároveň je to složité pro všechny účastníky. Nejdůležitější je, naučit se v rodině otevřeně mluvit o svých starostech a problémech, ale i o těch pozitivních věcech a všechny situace řešit nahlas se všemi členy domácnosti (Matějček, 1994).

1.2 Základní funkce rodiny

Rodina plní celou řadu funkcí. Špaňhelová (2010) uvádí z hlediska sociální psychologie tyto základní funkce:

- 1) Biologicko-reprodukční (Funkce plodit děti.)
- 2) Ekonomicko-zabezpečovací (Dítě musí být ekonomicky zajištěné, jak jen to je možné. Zároveň by tato funkce neměla převyšovat emocionální funkci.)
- 3) Emocionální (Sdílet s dítětem jeho pocity, být mu oporou, být mu nablízku, když potřebuje. Dítě musí cítit ze strany rodičů lásku, pocit bezpečí a jistoty.)

- 4) Socializačně-výchovná (Vychovávat děti k tomu, aby byly schopni budoucího samostatného života, aby si uvědomily, že jsou jistá pravidla, která se musí dodržovat. Naučit děti správného chování a vystupování.)

2 Charakteristika mladšího a středního školního věku

Rodina je pro děti mladšího a středního školního věku velmi důležitá. Je součástí identity školáka. Rodina je dítěti oporou a školák ji vnímá jako své emoční zázemí. V tomto období stále rodina uspokojuje jeho potřeby. Dítě má ke svým rodičům silný vztah a stávají se z nich partneři, kteří spolu otevřeně komunikují a plně si důvěřují. Rodiče jsou pro dítě vzorem, zároveň také představují vzor určitého způsobu chování, které se dítě bude snažit napodobovat. V tomto věku rodiče rozhodují o vzdělání dítěte, protože sami rozhodnou, do které školy jejich potomek bude chodit (Vágnerová, 2012).

Období, kdy dítě chodí na základní školu, nazýváme školní věk. Vágnerová (2012) stejně jako Matějček (2003) toto období rozděluje na tři fáze.

- 1) Raný školní věk – začíná nástupem do školy, přibližně od 6 do 9 let.
- 2) Střední školní věk – trvá od 9 let do 11-12 let, do doby kdy dítě začíná dospívat.
- 3) Starší školní věk – je období druhého stupně základní školy, trvá přibližně do 15 let, tedy do ukončení povinné školní docházky.

Naproti tomu Říčan (2014) dělí období školního věku pouze na dvě fáze. Na mladší školní věk a pubescenci. Mladší školní věk dává do věkového rozmezí od 6 do 11 let. Pubescenci řadí do období od 11 do 15 let.

„Mladší školní věk je období relativně krátké, přechodné, kdy se s dítětem mnoho děje a kdy následkem toho jsou mezi dětmi poměrně velké rozdíly“. (Matějček, 2003, s. 57)

Vágnerová (2012) pro toto období uvádí charakteristickou změnu sociálního postavení. Dítě v mladším školním věku musí zvládnout novou roli a získá základy vzdělanosti. Mezi dětmi nastanou výše zmíněné rozdíly i v učení. Někteří žáci se naučí číst, psát, počítat rychleji a jde jim to lehce, jiným žákům to může dělat problémy a musí vynaložit mnohem větší úsilí. V tomto období je důležitá podpora a pomoc rodičů. Každý jedinec je osobnost a nástup do školy nemusí být pro každého jednoduchou záležitostí.

Dosud hlavní náplní života dítěte byla hra, ale po vstupu na základní školu se vše změnilo. Dítě musí pracovat, plnit úkoly a má povinnosti vůči škole. Musí si uvědomit, že nejdříve musí splnit úkoly do školy a až poté jít ven a hrát si. Z tohoto důvodu někdy dítě musí vynaložit všechny své síly, aby si na novou situaci zvyklo a zvládlo ji (Říčan, 2014).

Střední školní věk můžeme nazvat slovem upevnění nebo také ustálení. Vše, co jsme získali v mladším školním věku, nyní zpracováváme. V tomto období se toho moc nového neděje. Jedná se spíše o období klidu. Tento klid ovšem mohou narušit nároky, které na nás mají rodiče a škola. Většina dětí se s tím dokáže vyrovnat, protože mají

osvojené návyky, zásady dobrého chování a ví, co musí udělat, aby byli všichni spokojeni (Vágnerová, 2012).

2.1 Tělesný vývoj

Průměrný chlapec vyrostе během mladšího školního období o 28 centimetrů, a to ze 117 cm na 145 cm. Na konci tohoto období je dívka asi o jeden centimetr vyšší než chlapec. Váha se u chlapce změní z 22 kilogramů na 37 kilogramů. Dívka je o půl kilogramu těžší. V tomto období má dívka více podkožního tuku než chlapec a širší pánev. Toto období provází výměna chrupu, dětem vypadají mléčné zuby a ty jsou nahrazeny druhým chrupem. Rysy obličeje se začínají přibližovat dospělé podobě. Růst mozku se kolem deseti let zpomalí. Dalo by se říci, že je plně vyvinut, ale do jednadvaceti let se bude ještě zdokonalovat, některá vlákna se budou rozvětlovat. Dětem v tomto období rychle docházejí síly, ale tyto síly zvládnou během krátké doby načerpat zpět. Pohyby velkých svalů jsou přesné, proto děti již krásně skácou přes švihadlo, házejí míčem. Ovšem pohyby malých svalů jsou stále ještě nepřesné, je to proto, že se dotváří koordinace mezi zrakem a pohyby prstů. Lepší se zrak a dítě dokáže rozlišit více barev než v předškolním období (Říčan, 2014).

Myšlení je konkrétní a je vázáno na realitu. Dítě při svých úvahách vychází z vlastní zkušenosti. Dokáže argumentovat tím, co samo zažilo. V mladším školním věku děti umí uvažovat o různých souvislostech a vztazích, ale vyjádření souvislosti pomocí nadřazeného pojmu zvládají až ve středním školním věku. Paměť se v mladším a středním školním věku intenzivně rozvíjí. Zvyšuje se její kapacita a dítě rychleji zpracovává informace (Vágnerová, 2012).

2.2 Emoční vývoj

Dle Vágnerové (2012) se ve školním věku zvyšuje emoční stabilita a odolnost vůči zátěži. Emoční ladění bývá vyrovnané. Dítě se umí vyznat ve svých pocitech i pocitech jiných lidí. Své pocity umějí interpretovat a dokáží odhadnout, proč daný pocit právě nastal. Chápou souvislosti mezi konkrétní událostí a daným pocitem. Děti v tomto věku umí být empatické, dokáží se vcítit do druhého člověka. Umí mluvit o emocích jiných lidí. Zároveň umí říct svůj názor. Neříká věci jen tak „do větru“, ale ví, proč daný názor řekl a umí ho zdůvodnit. Děti v tomto věku dovedou sdílet své emoce s jinými lidmi. Usnadňuje to porozumění emocím, ale i jejich zvládání. Dítě může své emoce sdílet ať už s rodiči, nebo se spolužáky a kamarády. Ventilování emocí je důležitá věc, protože člověk se naučí o svých pocitech mluvit veřejně a zároveň člověk, kterému to vypráví, se učí

naslouchat a porozumět tomu. Děti už také umějí své emoce lépe ovládat. Někdy dokáží emoci předstírat, když si myslí, že to daná situace vyžaduje. Je dobré, když se děti pohybují ve vrstevnické skupině. Mohou odpozorovat, jak jiné dítě reaguje na konkrétní situaci, jak se s ní vyrovná a stejně staré děti mají většinou více porozumění pro dané chování než rodiče.

2.3 Socializace

Socializace neboli proces začlenění do společnosti. Jedinec si osvojuje pravidla, hodnoty a normy dané společností. Ve školním věku je pro dítě nejdůležitější vstup do školy. Dítě se musí začlenit do kolektivu vrstevníků. Poznává nové kamarády, ale i učitele. Během školního období získává dítě nové role, například jsou to role žáka a role spolužáka. S těmito rolemi se žák musí naučit žít. Role může mít pro jednotlivce individuální význam, může ho uspokojovat, nebo také zatěžovat. Především jde o to, jak se dítě s těmito rolemi vypořádá. Toto může být ovlivněno aktuálním zázemím rodiny, pokud se rodina rozpadá, dítě zde potřebnou jistotu a oporu nemá.

2.3.1 Socializace v rámci rodiny

Rodina je primární skupina, která poskytuje dítěti hodnoty dané společností. V rodině se dítě seznamuje s kulturními tradicemi a rituály. Socializace v rámci rodiny je důležitá pro identitu žáka. Dítě má nastaveno jasná pravidla a uvědomuje si, že když je poruší, může přijít trest. Dítě má s rodiči silný vztah. Pozoruje, jak se rodiče chovají, a v budoucnu může tyto poznatky napodobovat. Důležité v mladším školním věku je, že dítě se identifikuje s rodičem stejného pohlaví. Dívky obdivují svou maminkou a chlapci naopak svého tatínka. Napodobují jeho chování a chtějí být jako oni. Rodiče jsou v tomto období pro dítě stále autoritou.

Vágnerová (2012) uvádí, že role a chování matky se ve vztahu ke školákovi nijak zvlášť nemění. Jediné co se může změnit, je postoj k domácí přípravě do školy. Ať už se jedná o psaní domácích úkolů, nebo přípravu na písemky a zkoušení. Dítě vnímá svou matku jako symbol jistoty a bezpečí. Je tu neustále pro něj s otevřenou náručí. Role otce se v průběhu školního věku trochu mění. Na rozdíl od matky, která je přísnější, vyžaduje určitou disciplínu, dobré známky ve škole, je otec spíše partner, dalo by se říci až kamarád. To ovšem neznamená, že pro dítě není autoritou. Samozřejmě autoritou je a velmi velkou. Může to být dáno i tím, že muži jsou fyzicky zdatní a velkého mohutného vzrůstu. Dítě má v obou svých rodičích velký vzor.

Socializace v rozvedené rodině je obtížnější. Děti ve školním věku považují

harmonické manželství svých rodičů za samozřejmost. Nepřipouštějí si, že by hádky, nesrovnalosti a rozdílné názory mohly vést až k rozvodu. Když zmíněný rozvod nastane, dítě ztrácí jistotu a jistým způsobem své emoční zázemí. Jeden z rodičů se odstěhuje. V tu ránu dítě bude mít někde druhý domov. V mladším a středním školním věku je to pro dítě velmi obtížná situace. Většinou po rozvodu dítě do péče získá matka. Tudíž se dítě musí naučit žít pouze s ní, popřípadě s matky novým partnerem – „nevlastním otcem“. Matka bude mít na své dítě větší a větší nároky. Bude přísnější, protože bude vyžadovat jeho pomoc a jistým způsobem i samostatnost. Na dítě nebude mít tolik času, protože se bude muset o domácnost postarat sama a také chodit do práce, aby dítě a sebe finančně zabezpečila. Může se také stát, že se dítě na matku fixuje. Bude ji vnímat jako někoho, kdo patří pouze jemu. V této situaci může nastat velký problém s nevlastním otcem. Dítě na něj může začít žárlit, protože si myslí, že mu maminku bere. Může trvat nějakou dobu, než si dítě na nového otce zvykne a začne s ním vycházet. Naopak rodič, který se od rodiny odstěhuje, bude mít dle mého názoru a zkušeností mnohem lehčí situaci. Svě dítě si bude brát na víkendy, nebo podle toho, jak určí soud. Nebude mít na dítě přehnané nároky, bude se snažit si každou chvíli s ním užít. Pravděpodobně po něm nebude vyžadovat úklid domácnosti a nákupy. Radši si budou společně hrát a užívat čas strávený spolu. Dalo by se to popsat i tak, že odstěhovaný rodič, ve většině případů se jedná o otce, přestane tuto otcovskou roli plnit. Na druhou stranu bude své dítě ztrácet, protože s ním nebude trávit podstatné chvíle jeho života.

Vztah se sourozenci se v průběhu času upevňuje, zejména pokud došlo k rozpadu rodiny. Mladší děti se snaží chovat jako jejich starší sourozenci. Většinou je vnímají jako svůj vzor. Starší sourozenec může na mladšího naopak žárlit, protože jsou na něj rodiče hodnější, více věcí mu odpustí. *„Školní děti se sourozenci často soupeří, ale umějí se s nimi dohodnout na kompromisním řešení, dovedou spolupracovat a vzájemně se podporovat. Mají různé společné zážitky, které je spojují, ať už byly příjemné či nepříjemné“*. (Vágnerová, 2012, s. 324) Tato citace vystihuje sourozenecký postoj naprosto přesně. Každé dítě pozná, že je lepší udělat kompromis, než aby se mu konečný výsledek nelíbil vůbec. Jestliže se rodiče rozejdou, děti se více spoléhají na sebe, tj. na sourozence.

2.3.2 Socializace v rámci školy

Učitelé se stávají dalšími významnými osobami v životě školáka. Žák vnímá učitele jako další autoritu. Musí poslouchat jeho příkazy a rozhodnutí. Ve škole se dítě začíná začleňovat mezi své vrstevníky. Nástup do školy je pro mnoho dětí velmi náročný krok.

Musí ve škole vydržet 45 minut sedět, nemluvit a učit se. Zásadní je, že se dítě musí naučit nést následky za své jednání, musí se osamostatnit, protože u sebe nemá rodiče, kteří za něj doposud mohli vše vyřešit. Jak už bylo výše zmíněno, žák získává po nástupu do školy nové role. Je to role žáka a role spolužáka.

1) Role žáka – žák se nemůže svobodně rozhodnout, zda tuto roli chce, nebo nechce. Každý, kdo nastoupí do školy, ihned se stane žákem. Žák musí respektovat požadavky učitele. Musí se naučit ve škole chovat podle pravidel. Žáci na prvním stupni ke svému třídnímu učiteli vzhlíží, mají ho jako svůj vzor. S nástupem do školy pro žáka nastává nová situace a tou je hodnocení, klasifikace. Dosud nejsou děti zvyklé, že by za své výkony dostávaly známky. Musí se naučit to, že když udělají něco správně, budou ohodnoceni kladně a naopak, když se jim něco nepodaří, hodnocení bude negativní.

2) Role spolužáka – tato role není automatická, dítě ji musí získat. Vytváří se chováním dítěte. Spolužáci jsou vrstevníci, kteří navštěvují stejnou třídu. Dítě se snaží ve skupině získat určité postavení a určité uznání právě od spolužáků (Vágnerová, 2012).

3 Rozvod

Rozvod je formálně právní ukončení manželského vztahu. Manželé podají návrh na rozvod a musí proběhnout rozvodové řízení (Matějček, Dytrych, 2002).

Poupětová (2009) uvádí, že rozvést se znamená projít právním rozvodem a zároveň psychorozvodem. Právní rozvod řeší vnější věci, jako např. rozdělení majetku, oddělené bydlení a kdo bude mít v péči děti. Naproti tomu psychorozvod je vnitřní psychický proces. Jedinec se během tohoto období vyrovnává s ukončením manželství.

Rozvod představuje jedno z nejtěžších období v životě rodičů, dětí, ale také ostatních členů rodiny. Je to období velmi psychicky a emočně náročné. Ještě než dojde k samotnému procesu rozvodu, manželé mohou prožívat hněv a stres. Nedokáží se spolu na ničem shodnout. Zažívají hádky, rozpory a ve většině případů nejsou schopni najít společné řešení, nebo se domluvit na kompromisu. Každý má svůj názor a nechce z něj ustoupit. Situace může být ještě o něco horší, když se do ní zatahují děti. Samotný rozvod se samozřejmě dětí týká, ale není dobré, když jeden z rodičů před dítětem uráží, pomlouvá a haní toho druhého. I když se manželé rozvedou, stále oba dva zůstávají rodiči a na tom se nikdy nic nezmění.

Po rozvodu může nastat to, že rodič začne popuzovat dítě proti bývalému partnerovi. Obvykle s tím začne rodič, který má dítě svěřeno do vlastní péče. Myslí si, že druhého rodiče může ze života dítěte vymazat. Dítě se v tento okamžik stává nástrojem pomsty. Ovšem takto se nemusí chovat pouze rodič, který má dítě ve své péči. Takto se může chovat i rodič, který přijede za dítětem na návštěvu, nebo s ním tráví víkendy. Tato situace je velmi zrádná. Ve chvíli, kdy si dítě uvědomí, že mu rodič lhal a schválně nasazoval na druhého, mohla by nastat situace, kdy dítě s rodičem nebude chtít komunikovat, trávit s ním čas a přestane mu důvěřovat. Proto je nejlepší neurážet, nepomlouvat a neříkat lži o svém bývalém partnerovi. Naopak, mluvit o něm hezky a v dobrém světle. Zachovat v dítěti pozitivní obraz druhého rodiče (Matějček, Dytrych, 1992). Pro děti je velmi obtížné přijmout fakt, že jeho rodiče nejsou ti nejlepší a obvykle na to reagují ztrátou důvěry k oběma.

3.1 Příčiny rozvodu

Jak každý z nás moc dobře ví, příčin rozvodu může být několik. Častými příčinami jsou nevěra, ztráta důvěry, neshody ve vedení domácnosti a výchově dětí, ekonomická situace, ochladnutí citů a mnoho dalších. Matoušek a kol. (2015) popisuje příčiny rozvodů pomocí změny postojů. Jako první postoj uvádí, že dosavadní partner přestal být přijatelný

a vhodný. Další postoj je takový, že jiný partner je atraktivnější. Třetí změněný postoj uvádí takový, že odchod od partnera je menší zlo, než další soužití s ním.

3.2 Proces rozpadu manželství

Vágnerová (2007) popisuje proces rozpadu manželství v několika fázích.

- 1) Latentní fáze – v této fázi se začínají projevovat první známky rozpadu manželství. Vztah mezi partnery se začne pomalu zhoršovat. Partneři nejsou schopni se domluvit například na tom, jak využijí volný čas, jak bude probíhat péče o děti a o domácnost. Dále se zhoršuje jejich intimní život, přestávají spolu sdílet své emoce. Zároveň mezi nimi vážne komunikace. Partneři spolu nedokáží otevřeně komunikovat. Většina pokusů o komunikaci skončí hádkou. Tato fáze trvá přibližně necelé dva roky a končí úvahami o rozvodu.
- 2) Spouštěcí fáze – tato druhá fáze začíná podáním žádosti o rozvod. Často se stává, že jeden z partnerů rozvod chce a druhý ne, ale oba stejně vnímají partnerský vztah jako špatný. Partner, který je rozhodnutý se rozvést, je s rozvodem vyrovnaný. Druhý partner vnímá zhoršení vztahu, ale na rozvod připravený není, protože s ním nepočítal. Než se s rozvodem vyrovná, musí si prožít negativní emoce (pocit viny, zrady, méněcennosti). Rozpad vztahu narušuje rodičovské chování. Děti mohou být přehlíženy, rodiče se mohou snažit s nimi manipulovat, nebo se na ně velmi upínají.
- 3) Transformační fáze – dochází k vyrovnání se s rozpadem manželství. Touto fází si musí projít oba partneři. Po prožití negativních pocitů, dojdou partneři k pochopení nutnosti vztah ukončit.
- 4) Ve čtvrté fázi dochází k dokončení separace a stabilizaci nového životního stylu. Rozvod nevymaže naše vzpomínky na manželství, které se nám po určitou dobu stále vybavují a vyvolávají v nás různé pocity. Partner, který se stále ještě nedokázal odpoutat od svého bývalého partnera, je emočně labilní, zranitelný a nedokáže navazovat nové vztahy. Tato fáze trvá přibližně jeden rok. Objektivní pohled na vztah dosáhnou partneři až postupem času, když získají potřebný odstup od rozvodu.
- 5) Pátá fáze je fází definitivního vyrovnání se s rozvodem. Člověk uzavře jednu životní kapitolu a je schopen navazovat nové vztahy. Člověk svého bývalého partnera hodnotí objektivně.

3.3 Manželská krize

Rozvodu obvykle předchází manželská krize. Každé manželství je jiné a každé manželství si dříve či později projde nějakou krizí. V jedné rodině bude krize menší a bude

trvat kratší dobu, v jiné rodině bude naopak trvat déle a bude představovat zásadnější problém. Příčiny manželské krize jsou téměř totožné s příčinami rozvodu. Ke krizi může dojít i po tom, co jednomu partnerovi začne vadit stereotyp ve vztahu. S tím vším se každopádně dá něco dělat a jde jen o to, kdo se s těmito problémy dokáže vypořádat a manželskou krizi zvládnout. Samozřejmě záleží také na tom, zda oba dva manželství chtějí udržet, nebo už spolu nechtějí dále žít.

Plaňava (2000) manželskou krizi charakterizuje jako situaci, kdy je manželství ohroženo, přestává, nebo se schyluje k tomu, že by mohlo přestat plnit své funkce. Tuto situaci doprovází pocity zklamání, sebelítosti a strádání. Tvrdí, že jedním z možných řešení, jak vyřešit tuto krizi je vyhledat odbornou pomoc. Hlavní je, aby spolu manželé stále otevřeně mluvili a neuzavírali se se svými problémy a pocity do sebe.

Manželskou krizi můžeme dle Nováka (2010) rozdělit na lehkou, střední a těžkou.

- 1) Lehká manželská krize – trvá krátce, většinou několik dní až týdnů. Partneři se občas pohádají a lezou si na nervy. V domácnosti je během tohoto období dusno, ale manželé to ustojí a krize pomine.
- 2) Střední manželská krize – trvá zhruba měsíc, ale může být i několik měsíců. Mezi partnery jsou jisté náznaky nepřátelství. Když se partneři z krize dostanou, nikde není dáno, že se krize nemůže objevit znovu.
- 3) Těžká manželská krize – trvá více jak půl roku. Převládají pocity odporu a nenávisti. Partneři spolu nemluví, nebo na sebe nadávají. Nedokáží spolu vyjít ani spolupracovat. Sex je v tomto případě pouze jako prostředek k uspokojení biologické potřeby, není v tom žádný cit ani touha.

S občasnou krizí se musí v manželství počítat. Hlavní je, aby se hádky a rozpory rodičů co nejméně dotkly dětí. Děti většinou vnímají manželství svých rodičů jako harmonické a nepřipouštějí si, že by mohl nastat nějaký problém. Ovšem, když něco takového nastane, je dobré nehádat se před dětmi. Pokud nastane situace, že děti poznají, že je něco v nepořádku, rodiče by jim neměli lhát, ale měli by se jim danou situaci snažit rozumně a šetrně vysvětlit.

3.4 Děti a rozvod

Ať už rodiče mají mezi sebou jakýkoli konflikt, pro dítě je to vždy hrozba. Dítě totiž vzhlíží k oběma rodičům stejně a tyto dvě osoby jsou pro něj nejdůležitější v životě. Najednou nastane situace, kdy je dítě svědkem toho, jak se jeho dvě milující osoby hádají, což pro něj není vůbec jednoduchá záležitost. Dítě reaguje na rozvod smutkem, začne zlobit, zhorší se mu prospěch ve škole, mohou nastat poruchy spánku a dítě může cítit

pocit viny za tento rozpad manželství. Rodiče by měli dítěti vysvětlit, že ono za nic nemůže a měli by s ním mluvit, nenechat ho samotného se svými zmatenými pocity.

Děti chtějí vědět, co znamená rozvod a proč k němu dochází, proto je důležité o něm s dítětem hovořit. Zároveň je důležité vybrat správnou dobu, kdy dítěti o rozvodu rodiče řeknou a jak mu to řeknou. Není dobré s dítětem mluvit například ráno, když se chystá do školy, nebo když ho čeká těžká zkouška, důležitý sportovní zápas. Pokud spolu manželé dokáží být v klidu a spolupracovat, měli by to dítěti říct společně. Ovšem, pokud se manželé nedokáží vystát, je dobré, když tuto informaci dítěti oznámí každý zvlášť. Důležité je, že dítě po této informaci bude jistě rozrušené a bude potřebovat čas na uklidnění, proto když bude chtít být samo, měli bychom mu dopřát klid na urovnání myšlenek. Samozřejmě nejdůležitější je, dítě informovat, že se pro něj nic nemění a rodiče bude mít stále oba dva, jen nebudou žít pohromadě. Vše bychom měli důkladně vysvětlit, a pokud bude mít dítě nějaké otázky, neměli bychom se jim snažit vyhýbat, ale pravdivě na ně odpovědět (Smith, 2004).

Většina dětí se s rozvodem vyrovnává velmi těžce, zejména když je svědkem právě zmíněných hádek a vzájemné agrese. Naopak pokud si rodiče uvědomí, že konflikty a následný rozvod je pro dítě škodlivý, měli by se snažit, aby spory nebyly časté a doprovázené agresí a násilím. Dále by spor měl být jen mezi rodiči, děti by se do něj neměly zatahovat, neměly by v něm hrát žádnou roli. Když se manželé budou chovat takto, na dítě bude mít rozvod co nejmenší vliv (Matoušek a kol., 2015).

Plaňava (2000) chápe rozvod manželů, kteří mají děti, jako situaci zátěžovou a frustrující. Jejich potřeba bezpečí a jistoty je značně ohrožena. Všichni účastníci rozvodu, ať už manželé či děti, se musí v porozvodovém období vyrovnat s jistou ztrátou. Důsledky rozvodu mohou být pro děti vratné, ale bohužel i nevratné, záleží na jednání a chování rodičů. Základem je, aby ani po rozvodu dítě nepřišlo o jednoho z rodičů. Manželé, i když už rozvedení, by se měli umět dohodnout, komunikovat spolu a především spolupracovat pro dobro svých dětí.

Jak napsala Smith (2004), dítě může rozvodem rodičů získat klidnější prostředí a zeslábnutí nebo vymizení nepřátelství mezi rodiči. Krátce po rozvodu si děti začnou o rodiče dělat starosti, zda vše sami zvládnou, jestli se necítí osaměle a především je zajímá to, jestli se budou moci vídat s druhým rodičem. Děti se cítí lehce zmatené, protože neví, jestli se nebudou muset někam přestěhovat a nezačnou chodit do jiné školy. Na všechny tyto otázky je důležité popravdě odpovědět a dítě zbytečně neuvádět do stavu, kdy neví, co se bude dít dál.

Většina dětí má obavu i z toho, jak budou vycházet s novým partnerem svého

rodiče. Bojí se toho, že se nebudou novému partnerovi nebo partnerce líbit, že je nový partner nebude chtít. Samozřejmě i děti nechtějí nového partnera svého rodiče, protože zabírá místo, které dříve patřilo jejich matce či otci. Především pro děti kolem 6-8 roku je podstatné, aby věděly, zda si budou své hračky převážet do domu k druhému rodiči, nebo jestli tam budou mít nové hračky, kdo jim bude pomáhat s domácími úkoly, přípravou do školy a mnoho dalších otázek (Smith, 2004).

3.4.1 Prožívání rozvodu rodičů u dětí mladšího školního věku

Teyber (2007) tvrdí, že pro děti ve věku 6 až 8 let je rozvod rodičů velmi těžký. Rozvod u dětí vyvolá smutek, pláč, deprese a může to vést až ke zhoršení školního prospěchu. V období mladšího školního věku mohou rozvodem rodičů trpět více chlapci než dívky. Na druhou stranu, všechny děti chtějí zpět rodiče, který se odstěhoval a mít zase úplnou rodinu.

Smith (2004) uvádí, že chlapci ve věku 7 let se vrátí na mladší vývojovou úroveň, například si začnou cucat palec, tj. objeví se u nich regresivní chování. Jiní chlapci jsou hluchí, odmítají, hrají si ve škole na třídního šaška. Za všechny tyto reakce schovávají svůj smutek a žal. Děti se mohou začít přejídat nebo mohou mít různé zdravotní problémy psychosomatického charakteru. Kolem osmého roku děti začínají chápat trvalost vztahu a přestávají věřit na zázraky. Uvědomují si, jaká je situace a že se druhý rodič nejspíš již nevrátí. Každé dítě je jiné, a proto rozvod nepůsobí vždycky stejně. Některé děti začnou mít problémy se soustředěním ve škole, přestanou plnit domácí povinnosti a naopak, jiné děti se zaberou do učení, protože když myslí na školní povinnosti, nemusí myslet na problémy, které mají doma.

Dítě v tomto období dokáže alespoň přibližně porozumět tomu, proč k rozvodu došlo. Jen je potřeba nezatajovat před ním žádné skutečnosti a neházet špínu na druhého rodiče. Spíše o druhém rodiči mluvit hezky a vysvětlit mu, že je dobré, když se s druhým rodičem bude stýkat. Přeci jen se od každého z rodičů může naučit spoustu odlišných a užitečných věcí. Děti se v tomto období snaží vnímat situaci realisticky.

3.4.2 Reakce dětí na rozvod

Rozvod nemusí být pro dítě vždy katastrofou. Může nastat situace, kdy se dítěti zvláštním způsobem po rozvodu rodičů uleví. Úleva nastane po tom, kdy rodiče spolu přestanou bydlet, zmírní se mezi nimi nepřátelství, přestanou konflikty a spory. Na druhou stranu, většina dětí prožívá po rozvodu smíšené ambivalentní, proměnlivé emoce. V jednu chvíli jsou veselé a za chvíli pláčou. I pro samotné dospělé je obtížné dětem v této situaci

porozumět. Většina dětí se z tohoto stavu dostane, ale nelze předpokládat, že to bude během několika dnů nebo týdnů. Vše má svůj čas a je potřeba mít trpělivost (Smith, 2004).

Špaňhelová (2010) připomíná, že reakce na rozvod může být u jednotlivých dětí různá. Odvíjí se od věku dítěte, temperamentu, jejich osobnosti a od toho, jak dítě umí bojovat s překážkami, tj. podle jejich resilience. V mnoha případech je reakce projevem nějakého obranného mechanismu dítěte. Dítě se snaží rodiče zaujmout, vztáhnout na sebe veškerou pozornost. Jako příklad uvádí několik možných reakcí:

- 1) Dítě může začít lhát. Lže proto, aby na sebe upozornilo, nebo se danou lží snaží někomu ublížit.
- 2) Dítě může reagovat i tak, že začne krást. Nejsou to žádné velké krádeže, ale spíše takové protestní, drobné krádeže.
- 3) Dítě může zažívat noční můry. Zdají se mu špatné sny. V noci nemůže usnout, nebo se často budí.
- 4) Další možnou reakcí je útěk z domova. V některých případech se na tento útěk dítě připravuje delší dobu. Schovává si jídlo, balí si deku, aby bylo připravené, ale ve většině případů se dítě sebere, například při dalším konfliktu mezi rodiči a uteče bez rozmyšlení. Dítě utíká proto, že už nechce být opět svědkem stejné události. Je také možné, že uteče proto, aby si rodiče více všímali jeho a přestali se hádat.
- 5) Dítě může být po hádce nebo sporu mezi rodiči zamlklé. Chodí jako tělo bez duše.
- 6) Dítě může začít používat sprostá slova a nadávky. Je sprosté i vůči svým rodičům. Především vůči křehčí a slabší osobě, což je ve většině případů matka.
- 7) U dítěte se v době rozvodu může objevit i reakce, kdy je naopak velmi vzorné a ukázněné. Dítě dělá vše, co rodiče chtějí. Neodmlouvá, je klidné a ukázněné. Dítě takto reaguje, protože si myslí, že má nějakou vinu na rozvodu rodičů, nebo se domnívá, že když bude hodné a bude se vším pomáhat, že nepříjemnou situaci doma napraví a rodiče se nerozvedou. Konkrétně tato reakce je velmi špatná a nepřírozená, protože dítě v sobě dusí veškeré své pocity a emoce.

Dále bychom mohli popsat například lhostejnost, zhoršení školního prospěchu, agresivitu, pomočování atd. Ovšem je jasné, že každé dítě reaguje jinak. Buď reaguje záměrně, nebo nezáměrně. Hodně dětí vykoná reakci záměrně právě proto, aby si ho rodiče více všímali, aby mu věnovali pozornost a on byl tím daným středem pozornosti a ne aby byly hádky a konflikty přednější.

4 Role jednotlivých členů rodiny

Tato kapitola se zaměřuje na role v rodině. Důležité je, uvědomit si, že pokud nastane situace, kdy se manželé rozvádějí, končí tím pouze jejich vztah, nikoli jejich rodičovské role, které musí oba dva nadále zastávat a plnit.

V naší společnosti je rozdíl mezi ženskými a mužskými rolemi. Muž i žena plní své funkce. Jednotlivé funkce jsou rozdílné, ale vzájemně se doplňují. Ženy se spíše starají o děti, o domácnost, jsou více emocionálně zaměřeny. Naopak muži jsou praktičtější, očekává se od nich, že svou rodinu finančně zabezpečí. V domácnosti se starají spíše o těžší a náročnější práce, jako je např. sekání dřeva, oprava botníku. Zároveň otec dává svému dítěti příklad, jak správně se chovat k ženě, jak jednat v nepříjemných, rizikových situacích. Kdyby v rodině byla pouze žena a plnila pouze „ženské funkce“ nebo naopak jen muž a plnil jen „mužské funkce“ nikdy by domácnost nemohla stoprocentně fungovat. Je zapotřebí, aby se plnily všechny funkce, které jsou potřeba, zároveň. Aby byla doma pohoda a příjemná atmosféra, je zapotřebí, aby bylo postaráno o děti, uklizeno, uvařená večeře, ale zároveň také aby nebyl rozbitý kotel, bylo doma v chladných zimních večerech teplo. Z tohoto příkladu je patrné, že ať už společnost rozlišuje mužské a ženské role jak chce, stejně se musí neustále prolínat a propojovat. Je jasné, že stále jsou rozdíly mezi muži a ženami, ale rozdíly se zmenšují a muž dokáže zastat ženskou roli a žena roli mužskou.

Žena rozhoduje o zplození a narození dítěte. Zároveň o dítěti může rozhodovat i po jeho narození. Otec je v nevýhodné pozici, přestože v dnešní době není vnímán pouze jako živitel rodiny. Ovšem většina lidí si stále nedokáže přiznat, že i muž je schopen se o své dítě postarat. Rodičovská role, ať už role matky nebo role otce je součástí identity dospělého člověka a má svou psychickou a sociální hodnotu. Potřeba zplodit dítě je biologickou potřebou. Zplodit dítě má vždy svou kladnou a zápornou stránku a to by si měl každý člověk uvědomit. Dítě dokáže lidi naplnit, obohatit, ale zároveň ubere množství volného času, protože na prvním místě musí být starost a péče o dítě. Je zapotřebí si uvědomit, že lásku, kterou dáváme dítěti, musíme stále dávat i svému partnerovi, aby vzájemný vztah neochladl. Péče o dítě zabere mnoho času, tudíž nezbývá čas na profesní seberealizaci a popřípadě i posun v profesní kariéře (Vágnerová, 2007). Tyto klady a zápory by si měl každý člověk uvědomit před tím, než se rozhodne mít dítě. Měl by si být jistý, že péče o dítě a jeho blaho pro něj bude na prvním místě.

Rodičovská role je velmi specifická. Je to jediná, nezpochybnitelně nadřazená role. Dítě je na svých rodičích závislé a rodiče jsou pro něj autoritou. Tato role je nevratná.

Pokud by se rodič rozhodl, že už rodičem být nechce, tak to prostě nelze vrátit. Rodičem je jednou provždy. Dítě přináší rodiči do života mnoho změn. Rodič je za své dítě zodpovědný a musí tomu obětovat i svůj dosavadní životní styl, protože teď by pro něj na prvním místě mělo být dítě (Vágnerová, 2007).

4.1 Role matky

Matka je pro dítě jednou z nejdůležitějších osob v životě. Je pro něj ztělesněním jistoty, bezpečí, opory a především porozumění. Matka má s dítětem specifický vztah. Přeci jen od doby početí ho nosí ve své děloze a od začátku si k němu vytváří pouto. Zpočátku netuší, jaké dítě bude, jaké bude mít vlastnosti, jak bude vypadat, ale přijímá ho a těší se na něj. Ženy dávají své city více najevo než muži a také je více prožívají. Mohli bychom říci, že jsou empatičtější a do svého potomka se dokáží dobře vcítit a porozumět mu.

Matka dává dítěti lásku a dítě ji vycítí. Svě dítě miluje, i když je nemocné, nebo se mu zrovna nepovedla písnička ve škole. S tím souvisí porozumění. Matka dokáže pochopit, že dítě může mít také špatné dny, kdy se mu zrovna něco nepodaří, nebo nemá dobrou náladu. Je důležité s ním komunikovat a prožívat s ním všechny jeho pocity. Ať už radosti nebo starosti. Dítě musí vědět, že když má nějaký problém, nebo starost má za kým jít a poradit se. Zároveň je pro své dítě ochráncem. Ochránce v tom slova smyslu, že mu ukáže cestu, zkušenosti jak se orientovat v životě, ale ne ve smyslu slova takovém, že dítě bude držet doma pod zámek a nikam ho nepustí (Špaňhelová, 2010).

Matka se musí alespoň na nějakou dobu vzdát svých koníčků a zájmů ve prospěch dítěte. Jelikož role matky je velmi časově náročná. Mateřství může představovat pro matku i jakousi zátěž, vzhledem k tomu, že nemůže svobodně rozhodovat o svém životě, většinu času musí trávit v domácnosti a nemůže si jen tak vyjít ven za zábavou a přáteli. Aby žena vše úspěšně zvládla, je dobré, když se s manželem domluví a najde si nějaký koníček, který by mohla vykonávat v době, kdy by se o dítě staral muž. Mohlo by se jednat o jógu, plavání, práci na zkrácený pracovní úvazek. Je jedno, jaká ta činnost bude, především jde o to, aby se žena dostala do kontaktu s lidmi a přišla na jiné myšlenky (Vágnerová, 2007).

Role matky je jedna z nejdůležitějších rolí vůbec. Jen těžko by ji mohl někdo zastat tak dobře, jak to umí jen samotná matka. Samozřejmě je to dané také tím, že má od početí se svým miminkem vztah. Musí být k němu ohleduplná. Musí si dávat pozor co jí, nesmí zvedat nic těžkého, nestresovat se. Všechno tento postoj od početí se odvíjí i v další fázi vztahu. Matka potřebuje mít podporu svého partnera, tj. otce dítěte. Napětí ve vztahu či jeho rozpad jí může stresovat natolik, že přestává svou mateřskou roli plnit.

4.2 Role otce

Vztah otce s dítětem se rozvíjí pomaleji a postupně než vztah matky s dítětem. Ovlivňuje ho čas, který spolu tráví a činnosti, které spolu vykonávají. Role otce je sekundární, je ovlivňována chováním ženy. Některé matky nechtějí nechávat otce s dítětem o samotě, nedovolí svému manželovi, aby se o dítě staral, a v několika případech se může stát, že matka na svého muže žárlí. Ženy vnímají, že mají nad dítětem moc a nechtějí se o ni dělit se svým parterem. Tato žárlivost je velice špatná, protože to může poškodit vztah jak mezi manželi, tak i mezi otcem a dítětem. Důležité je, aby mezi sebou manželé o výchově dítěte komunikovali a vzájemně se doplňovali (Vágnerová, 2007).

Otec samozřejmě dává dítěti také lásku, pocit bezpečí a porozumění jako matka, ale ne v takové míře, protože otec ve většině případů s dítětem netráví tolik času. Chodí do práce, vydělává peníze, aby mohl živit rodinu. Teyber (2007) tvrdí, že několik mužů vlastně ani neumí projevovat empatii a láskyplné pocity, je možné, že některým mužům tyto vlastnosti nahánějí jistým způsobem strach. Většina mužů i žen nepovažuje projevování citů, utírání slz, čištění zubů, zalepování odřenin dětem za mužné chování.

Jak už bylo několikrát napsáno, otec se snaží uživit rodinu, což je zajisté správně, ale důležité také je, jak uvádí Špaňhelová (2010), aby si udělal na své dítě čas. Zažil s ním nějakou událost, jeli společně na výlet, šli si kopat s míčem na hřiště, jednoduše řečeno, měli společné zájmy a zážitky. Také z otcova chování si bere dítě příklad. Například jak se chová ke své manželce, kam dává špinavé prádlo, jak se vyjadřuje. Matka je ochráncem především pro dítě, ale otec je ochráncem celé rodiny. Otec dokáže vyřešit překážky a se všemi nástrahami si dokáže poradit, ať už sám, nebo s nějakou pomocí. Zároveň představuje autoritu. Děti ho respektují a vzhlížejí k němu.

Komunikace mezi otcem a dítětem je stejně důležitá jako komunikace mezi dítětem a matkou. Ovšem otec dokáže dítěti vysvětlit jiné věci než matka. Samozřejmě umí lépe popsat fyzickou a silově náročnou práci. Zároveň dává dítěti příklad, jak by se měl chovat gentleman. Je důležité, aby dítě vidělo, že si rodiče dokáží navzájem pomáhat. Nejen při manuálních pracích, ale také v rozhodování. Pokud nastane nějaký problém, muži jsou v rozhodování více racionální a realističtí. Dokáží se na daný problém podívat z jiného úhlu a najít vhodné řešení. Jsou ženám i dětem oporou. V rodině je totiž velice důležité budovat pevný vztah. Nejen rodiče ke svým dětem, ale i k sobě navzájem. Z toho vzniká příjemná rodinná atmosféra a hezké vztahy. Otec by měl fungovat i ve vztahu k matce, jako její opora a tím potvrdit význam celé rodiny.

5 Výchova dítěte po rozvodu

Ve většině případů po rozvodu je dítě svěřeno do péče matky. Matějček a Dytrych (2002) uvádí, že ve více než v 90 % případů je dítě svěřeno právě do péče matky. I když je to takto ve většině případů, neznamená to, že matka je nepostradatelná a otec postradatelný. Dítě potřebuje oba dva rodiče stejným způsobem. Ballnik (2012) tvrdí, že jedině ve vztahu otec – matka – dítě se dítě učí, jak má zacházet sám se sebou a se světem. Poznává, jak se chovat k lidem, jak spolu komunikuje muž a žena. Proto je důležité i u rozvedených rodičů stále mezi sebou udržovat dobrý vztah, komunikovat spolu, zapomenout na všechny nepříjemnosti a hádky a snažit se tu být v plné síle pro dítě.

Rodič, který se po rozvodu odstěhoval, zpravidla to bývá muž, ztrácí každodenní kontakt se svým dítětem. I když své dítě nebude vidat každý den, měl by se snažit s ním trávit, co nejvíc času to půjde, protože otcem, nebo rodičem každý zůstává i po rozvodu, na tom se nic nemění. Je jasné, že matka je důležitou součástí života dítěte, o tom nikdo nepochybuje a proto se nyní zaměříme na otce. Proč je i otec důležitou postavou v životě dítěte. Může dojít i ke vzniku syndromu zavrženého otce, který už není akceptován, dost často proto, že matka s dítětem manipuluje a postupně je přiměje, aby otce odmítlo.

Otcové jsou pro své děti nenahraditelní. Vedle matky je pro dítě nejdůležitější osobou. Stává se ochráncem před okolním světem. Poskytuje dítěti možnosti pro tvorbu představ o životě (Ballnik, 2012).

Styk dítěte s rozvedeným rodičem je důležitý. Pokud si to rodiče uvědomí a nechtějí spolu dále bojovat a vést spory, měli by se domluvit na pravidelných návštěvách, tzn., kdy se bude druhý rodič s dítětem stýkat. Také je možnost střídavé péče.

Matějček a Dytrych (2002) pokládají za psychologicky výhodnou možnost, jak pro oba rodiče, tak i pro dítě, převažující péči jednoho z rodičů. Dítě bydlí u jednoho rodiče, ale opakovaně a delší dobu tráví u druhého rodiče, nebo mu může kdykoli zavolat případně se s ním sejít. Jak často, a jak dlouho bude u druhého rodiče, záleží na dohodě, nebo na rozhodnutí soudu. Může to být např. třikrát do roka 14 dnů a celý měsíc o letních prázdninách. Samozřejmě součástí jsou i víkendové návštěvy nebo jednodenní výlety. Dítě má domov a svého hlavního vychovatele, ale zároveň si stále vytváří vztah s druhým rodičem, což je samozřejmě nejdůležitější.

Jak vyplývá z výše napsaného textu, vše záleží na tom, jak spolu dokáží rozvedení manželé komunikovat a zda oba dva chtějí pro dítě jen to nejlepší. Pokud se chce jeden druhému navzájem za něco mstít, dítě je tou nejlepší zbraní, ale všichni si musí uvědomit,

že to neublíží partnerovi, ale nejvíce to ublíží dítěti, které si z toho může odnést do života nemilé následky.

5.1 Střídavá péče

Ve střídavé péči jde o to, že si rozvedení manželé „střídají“ mezi sebou dítě. Časové rozmezí je individuální. Záleží na tom, jak se rodiče dohodnou, nebo jak určí soud. Střídání může probíhat po dnech, nebo i týdnech.

Špaňhelová (2010) zastává názor, že u střídavé péče lze považovat za pozitivní to, že dítě žije u obou rodičů, vnímá jejich chování, vlastnosti a dovednosti. Není ochuzeno o žádnou roli, ať už o mateřskou nebo otcovskou. Dítě pozoruje, jak se oba rodiče staví k životním situacím, jak zvládají stres a rizikové situace. Na druhou stranu uvádí, že začátky střídavé péče jsou především pro matky velmi těžké. Nechtějí si připustit, že by se muž mohl o dítě také dobře postarat. Dále může být střídání unavující pro dítě, pokud by rodiče bydleli daleko od sebe.

Mnoho lidí se domnívá, že střídavá péče je nekonfliktní řešení. Umožní dítěti, aby bylo vychováváno jak otcem, tak i matkou ve stejné míře. Je to druh péče, ve které spolu musí rodiče komunikovat. Musí se domluvit kde si dítě vyzvednout, jestli má nějaké úkoly do školy apod. (Těthalová v Novák, 2013).

Střídavá péče může být i zdrojem problémů. Když partner, který žádá o střídavou péči, chce ublížit svému bývalému partnerovi a využije k tomu děti. Střídavou péči chce jen z toho důvodu, aby trestal svého partnera. Pokud v tomto případě soud o střídavé péči rozhodne, může nastat problém, že partner bude s dítětem manipulovat, bude ho navádět proti druhému partnerovi, nebude po dítěti vyžadovat žádnou práci ani školní povinnosti. Dítě se stane jakýmsi nástrojem pomsty. V tomto případě, když se dítě vrátí ke druhému rodiči, tak tento rodič bude mít těžkou práci, protože bude muset s dítětem všechny resty dohánět. Další negativní zkušeností je, že dítě nebude nikde doma. Bude se pořád stěhovat od jednoho rodiče k druhému a nebude mít domov v tom pravém slova smyslu. Stěhování může být pro dítě stresující a unavující. Pokud se rodiče nedohodnou na stejném výchovném stylu a neurčí si stejná pravidla, bude výchova nejednotná. Pro dítě je cestování a střídání prostředí náročné (Novák, 2013). Všechny tyto obavy jsou oprávněné, ale jak už bylo několikrát napsáno, záleží na vztahu mezi oběma rodiči a na jejich snaze, zajistit dítěti co nejlepší prostředí a výchovu.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Vlastní průzkum

6.1 Cíl průzkumu

Cílem mého průzkumu bylo zjistit, zda děti rozvodem svých rodičů nějakým způsobem netrpí, a jak celkově tuto situaci zvládají. Dále si kladu za cíl zjistit, u koho z rodičů dítě zůstalo bydlet a zda třeba z důvodu stěhování muselo přestoupit na jinou školu. V neposlední řadě bych ráda zjistila, zda mají děti s rodiči společné zájmy, a jak často se vídají děti s rodičem, který se odstěhoval.

6.2 Hypotézy

Hypotéza číslo 1 Alespoň polovina dětí považuje za nejhorší zážitek s rodiči jejich hádky a neshody před rozvodem.

Hypotéza číslo 2 Všechny děti zůstaly po rozvodu bydlet u své matky.

Hypotéza číslo 3 Žádné dítě nemuselo po rozvodu přestoupit na jinou školu.

6.3 Respondenti

Počet respondentů činí 10, z toho 5 dívek a 5 chlapců. Věkové rozmezí je od 8 do 11 let. V každém rozhovoru uvádím věk daného jedince a délku rozhovoru. Všichni respondenti pocházejí z rozvedených rodin. Několik respondentů jsem osobně znala, protože se bavím s jejich rodiči, popřípadě jsem na další rozvedené rodiny dostala kontakt od svých přátel. Dvě matky s rozhovorem nesouhlasily a to jsem plně respektovala.

6.4 Způsob sběru dat

Jako metodu sběru dat pro mou bakalářskou práci jsem si vybrala polostrukturovaný rozhovor. Všem respondentům jsem kladla stejné otázky, ale když mě zajímalo něco navíc, tak jsem se následně doptávala. Na rozhovor jsem měla připravených 17 otázek a k tomu ještě úkol, kde jsem požadovala, aby mi děti nakreslily obrázek své rodiny.

Polostrukturovaný rozhovor má záměr a cíl rozhovoru pevně stanovený, ovšem jeho vedení je volnější. Není nutné dodržet přesné pořadí otázek a jejich formulaci. Tazatel se dle potřeby může během rozhovoru doptat na další otázky, které neměl připravené (Svoboda a kol., 2001).

Všechny rozhovory jsem dělala osobně a ve všech případech probíhaly u respondenta doma. Rozhovory jsem si nahrávala na telefon, s čímž také rodiče

i respondenti souhlasili. Rodiče respondentů byli informováni o tom, že nikde nebudu uvádět celá jména. Dále si rodiče respondentů přečetli mé připravené otázky a s rozhovorem souhlasili.

Všechny získané informace jsem následně zpracovala a shrnula. Kresbu rodinu jsem vyhodnocovala pomocí knihy Psychodiagnostika dětí a dospívajících, ve které se nachází kapitola Kresebné techniky a velmi mi to při vyhodnocování kresby rodiny pomohlo. Knihu také uvádím v seznamu použité literatury.

6.5 Rozhovory

6.5.1 Respondent číslo 1 (dívka)

Respondentem číslo 1 je dívka K., současný věk 11 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně jednu hodinu.

Respondentka zažila **nejlepší zážitek** s rodiči zhruba před čtyřmi lety, kdy všichni společně jeli na výlet do dinoparku. Její otec se škrábl o zub dinosaura do hlavy a tuto situaci si K. vybavuje jako nejlepší zážitek. „*Šli jsme pod takovým jedním dinosaurem a on měl dolu zuby a táta se o to škrábl do hlavy. To byla docela velká sranda.*“ Naopak **nejhorším zážitkem** se pro ni stala pouť, kdy jí máma nedovolila jít na žádné atrakce. Respondentka si není vědoma ničeho, proč se na pouťových atrakcích nemohla povořit.

K. má jednoho mladšího bratra. Se svým bratrem tráví volný čas, kdy si společně hrají venku, v létě jezdí na kole, koupou se na zahradě v bazénu. Respondentka společně s bratrem žije u otce a matku navštěvují o víkendech, kdy za ní jezdí do nedaleké vesnice. Dívka uvádí, že domácí úkoly s ní dříve psali oba rodiče, podle toho, který měl zrovna čas. Matka trávila volný čas u své babičky, která má statek a pomáhala ji starat se o zvířata. Děti občas brala s sebou, ale nebylo to pravidlem. Nyní s ní píše domácí úkoly pouze otec.

K. má ráda zvířata a také zvířata uvádí jako **její a matky společný zájem**. „*Máme společný zájem jezdit na koních, nebo prostě k těm zvířatům, hlavně kravičkám. Společný máme taky to, že nadáváme na Šarika. To je pes v Lučkovcích, a když něco provede, tak máme společného, že obě dvě nadáváme úplně stejně.*“ Nejvíce ji s matkou baví to, když přijdou na návštěvu k tetě, která má koně a matka ji nemůže na koně vyhodit a respondentka vždy málem spadne. Tuto situaci popisuje respondentka jako to nejlepší, co ji s matkou baví. **Společný zájem s otcem** popisuje také okolo zvířat, především myslivost. Dále uvádí, že oba dva umí dobře vařit. Vaření je nejoblíbenější činnost, kterou s otcem společně dělají.

Respondentka školu po rozvodu změnit nemusela, za což je nyní velmi ráda,

protože ve škole měla a má spoustu přátel. Zároveň doplňuje, že některé holky jsou na ni nepříjemné a občas i hrubé. Nelíbí se jí, že si ji při tělocviku nikdo nechce vybrat do družstva. Sama K. ale dodává, že tělocvik není její silná stránka.

V životě se **nejvíce těší** na to, až se stane archeoložkou, nebo až se bude moci starat a zachraňovat zvířata. Další věc, na kterou se těší, až jeden chlapec pochopí, že se s ním chce vidět. *„Až konečně Š. M. pochopí, že se s ním potřebuji vidět. Dlouho jsme se neviděli, protože on odešel na jinou školu. Jen si občas voláme.“* Respondentka **nevěděla, čeho se v životě nejvíce bojí**, ale následně dodala, že jednou v televizi viděla pořad o upírech a od té doby se jich hrozně bojí. Jiné obavy neuvedla.

Kdyby si K. mohla přát **tři jakékoli přání**, zaprvé by to byly lepší známky ve škole, zadruhé, aby mohla cestovat časem a zatřetí, aby se provdala za chlapce Š. M.

Na závěrečnou otázku v rozhovoru respondentka K. uvedla, že by si s sebou na výlet vzala asi mámu. *„Mám mámu asi teď trošku víc ráda než tátu, protože se s ní teď moc nevidím a docela mi chybí. Kdybych ale měla na výběr tři lidi, tak bych řekla mámu, tátu a svou nejlepší kamarádku Karolínu.“*

Shrnutí

Respondentka K. žije po rozvodu i se svým bratrem u svého otce. S matkou se vidí o víkendech, kdy za ní dojíždí. Se svým mladším bratrem má hezký vztah a rádi spolu tráví volný čas. K. uvádí, že má společné zájmy jak s matkou, tak s otcem. Na první pohled je jasné, že respondentku velice zajímají zvířata a ráda by se jim věnovala i ve své budoucnosti. Je vidět, že vztah ke zvířatům získala od svých rodičů, kteří se také zvířatům věnují. Matka stále pomáhá na statku u své rodiny a otec je myslivec.

Ke škole má K. kladný vztah, ale trápí ji, že nemá lepší známky. Dále je nespokojená se svou výkonností při tělesné výchově a s tím, že o ni nikdo nestojí ve svém družstvu. Myslím si, že ji to velmi trápí, protože na tuto situaci v našem rozhovoru upozornila několikrát. Samozřejmě je jasné, že děti ve věku 11 let jsou velmi soutěživé a chtějí k sobě do družstva silné hráče, ale není dobré, když soutěživostí trpí jejich spolužák. Respondentka K. se s tím doufám jistě vyrovná a není vyloučené, že časem jí sportovní aktivity půjdou lépe.

Z poslední kladené otázky je jasné, že respondentce chybí častější kontakt s matkou. Možná by nyní radši bydlela u matky než u otce. Z tohoto může vyplývat, že matka je pro dívku K. velmi důležitou a nyní pravděpodobně trochu postradatelnou osobou.

Z rozhovoru je zřejmé, že děvče má dobrý vztah k oběma rodičům a že by byla

raději, kdyby s ní žili oba dva. Na druhé straně se nejeví, že by jejich rozchodem nějak zvlášť trpěla.

Vyhodnocení kresby rodiny

Respondentka kreslila obrázek své rodiny obvyklým způsobem zleva doprava. Na prvním místě nakreslila svou matku, na druhém místě otce a vedle otce nakreslila svého bratra. Zajímavostí je, že respondentka na obrázek nenakreslila sama sebe. Může to být z důvodu toho, že sama je autorem kresby a proto neměla potřebu se do něj zahrnout, bere se jako samozřejmou součástí.

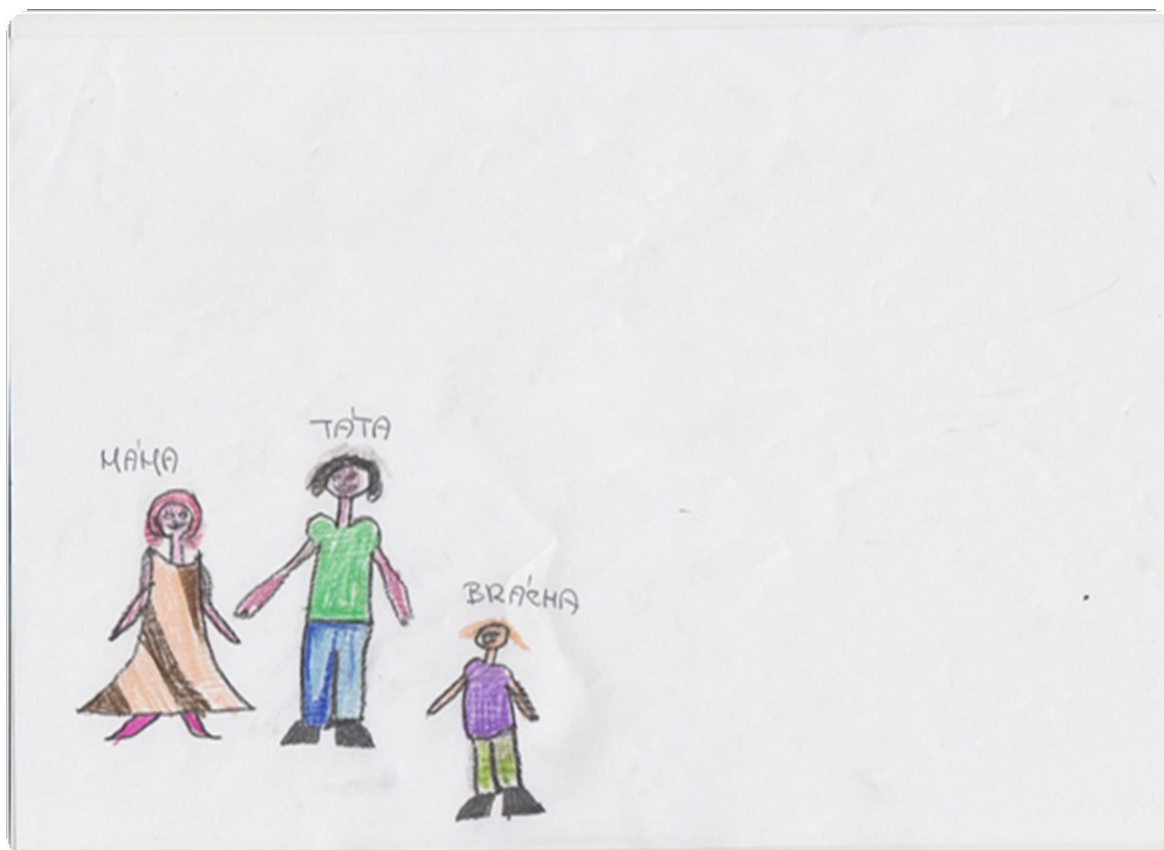
Na první místo nakreslila svou matku, i přesto, že s nimi ve společné domácnosti po rozvodu nežije. Je zřejmé, že by si respondentka přála, aby tam s nimi matka stále byla. Matka je pro ni velmi důležitá. Vyplývá to i z rozhovoru, ve kterém dívka uvedla, že by si matku vzala na výlet lodí.

Dívka nakreslila největšího otce, ale výškový rozdíl mezi matkou a otcem není nijak významný. Svého bratra nakreslila menšího než předešlé dvě postavy, tímto je pravděpodobné, že respondentka vnímá rodinou hierarchii.

Postavy všech členů rodiny jsou nakresleny stejně. Postavení celého těla i výraz v obličeji mají stejný. Žádný člen rodiny není nakreslen významně jinak než zbývající dva. Respondentka ani jedné postavě nenakreslila prsty. Nemyslím si, že by tato deformace měla význam toho, že by dívka chtěla rodinné členy nějak omezit. Příkládám to spíše její nepozornosti. Všechny postavy jsou nakresleny relativně blízko sebe. Nepříkládám to fyzické blízkosti postav, jelikož matka s nimi nežije, ale spíše se domnívám, že je to respondentky vnitřní pocit a přála by si, aby spolu byli všichni v častějším kontaktu.

Vzhledem k tomu, že dívka nenakreslila sama sebe, nemůžu její postavení v rodině nějak více hodnotit. Do kreslení obrázku jsem ji nezasahovala a nechala jsem ji, ať to nakreslí podle sebe.

Obrázek 1: Respondent č. 1

Zdroj: kresba respondenta

6.5.2 Respondent číslo 2 (dívka)

Respondentem číslo 2 je dívka D., současný věk 9 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně 70 minut.

Jako svůj **nejlepší zážitek** s rodiči si respondentka vybavila společnou dovolenou v Řecku, kde strávili 14 dnů. Na dovolenou letěli letadlem, což dívka také popisuje jako velký zážitek, protože v tu dobu letěla poprvé a moc se jí to líbilo. **Nejhorším zážitkem** se pro D. staly hádky mezi její matkou a otcem. „*Nejhorší vždycky bylo, když jsem šla spát a nemohla jsem usnout, poslouchat jak táta křičí na mamku. Než se rozvedli, tak se poté už hádali skoro pořád, ale i kvůli hloupostem, třeba se tátovi nelíbilo, že mamka neuvařila večeři.*“

D. má tři starší, nevlastní sestry a jednoho mrtvého bratra. Bratr, který zemřel, byl také starší než respondentka. Se svými sestrami tráví volný čas jen tehdy, když přijedou k nim na návštěvu. Respondentky sestry s nimi nežijí ve společné domácnosti. Ovšem pokud přijedou, tak společně chodí ven na procházky. Respondentka po rozvodu zůstala bydlet u matky, kde s nimi ve společné domácnosti bydlí i matky partner. „*Bydlím u mamky, ale bydlí s námi i nevlastní tatínek.*“ Se svým vlastním otcem se dívka nenavštěvuje. Nemají mezi sebou ani například telefonický kontakt. „*Pravého tátu*

nenavštěvuji a ani nechci. Nechoval se k nám hezky.“ Respondentka popisuje, že v době, kdy matka žila ještě s jejím vlastním otcem, chodila do mateřské školy, takže otec neměl příležitost pomáhat ji s domácími úkoly. V současné době, kdy navštěvuje základní školu, jí se vším pomáhá matka a občas i její nevlastní otec.

Dívka uvádí **její a matky společný zájem** v nakupování. Často a rádi spolu chodí nakupovat, ať už se jedná o jídlo nebo oblečení. Respondentka se svou matkou dělá vše moc ráda. Neuvedla žádnou konkrétní činnost, která ji baví nejvíce. „*S mamkou mě baví úplně všechno.*“ **Společný zájem s tátou** žádný nemá, protože se nenavštěvují.

Respondentka po rozvodu svých rodičů nemusela přecházet na jinou školu, protože v té době ještě na základní školu nechodila. Zároveň dodává, že se ani nikam nestěhovala, a proto nastoupila do první třídy i se svými kamarády z mateřské školy. Ve škole má hodně kamarádu, ale překvapivě se nejedná o dívky. „*Ve škole mám několik kamarádů, ale bavím se jenom s kluky. S těma je větší sranda a zábava. Vždycky vypráví vtipy a já se tomu směju. To holky neumí.*“

V životě se D. **nejvíce těší** na to, až dodělá školu a nebude muset každé ráno vstávat. Respondentka se v životě **nejvíce bojí** toho, až jednou přijde o své rodiče. „*Bojím se toho, až mi rodiče umřou.*“

Kdyby si respondentka mohla přát **tři jakékoli přání**, tak první přání by bylo, aby měla dalších tisíc jiných přání. Jako druhé přání by zvolila, aby měla ve škole lepší známky a třetím přáním by si přála štěstí.

Respondentka na závěrečnou otázku odpověděla poněkud váhavě, ale nakonec odpověděla, že by si na krásný výlet lodí vzala svou nejstarší sestru, protože ji bere s sebou na výlety a je hodná.

Shrnutí

Respondentka žije po rozvodu u své matky. Ve společné domácnosti s nimi žije i matky nový partner. Z rozhovoru s respondentkou mohu konstatovat, že D. má s nevlastním otcem hezký vztah. Otec jí občas pomáhá i s domácími úkoly. Se svým vlastním otcem respondentka není v žádném kontaktu a ani o to, jak sama uvedla, nestojí. Z odpovědí je patrné, že respondentka má se svou matkou krásný vztah. Je to vidět především na tom, že neuvedla žádnou konkrétní činnost, kterou s matkou nejraději dělá, ale uvedla, že jí baví s matkou úplně všechno.

Dívka uvádí, že ve škole se baví jen s chlapci, že je s nimi větší zábava. V tomto věku jsou pro ni pravděpodobně zajímavější než její vrstevnice. Kdyby si D. mohla přát tři jakékoli přání, jedno z nich by bylo, aby měla lepší známky. V životě se nejvíce těší na to, až dodělá školu. Z těchto odpovědí si vyvozuji pravděpodobný závěr, že ji škola moc

nebaví a možná má i nějaké problémy s učením, ale to je pouze můj osobní odhad a mohu se mýlit.

Respondentka se v životě nejvíce bojí toho, až umřou její rodiče. Tato obava může vyplývat i z toho, že jí zemřel bratr, a proto si uvědomuje, že smrt může potkat kohokoli.

Odpověď na poslední otázku mě překvapila. Předpokládala jsem, že by si D. na krásný výlet vzala s sebou svou matku, ale dívka odpověděla, že by si vzala svou nejstarší sestru. Je hezké, jaký musí mít mezi sebou vztah, i přesto, že jsou to nevlastní sestry. Domnívám se, že respondentka má ráda svého nevlastního otce i své nevlastní sestry jako svoje pravé a bere je jako svou rodinu.

Z rozhovoru jasně vyplývá, že respondentka má kladný vztah ke své matce a také k jejímu novému příteli. Ke svému vlastnímu otci kladný vztah nemá a dle jejích slov se s ním nechce ani stýkat. Pravděpodobně rodinná situace před rozvodem nebyla lehká a dívka si pamatuje ošklivé chvíle, kdy její otec křičel na matku. Tato situace ji určitě poznamenala tak, že se se svým otcem nechce stýkat. Na druhou stranu si troufám tvrdit, že respondentka je v současné rodině velmi spokojená a jejího vlastního tátu ji nahradil nový přítel matky, se kterým má dívka hezký vztah.

Vyhodnocení kresby rodiny

Respondentka kreslila obrázek své rodiny obvyklým způsobem zleva doprava. Na prvním místě nakreslila svého nevlastního otce. Dále nakreslila svou matku. Sama dívka se nakreslila vedle své matky. Následně nakreslila své tři nevlastní sestry. Kocour Chip měl být umístěn vedle sester, ale dívka neodhadla kolik má ještě místa a z toho důvodu ho nakreslila nad ostatní postavy.

Na prvním místě nakreslila dívka svého nevlastního otce. Je zřejmé, že s ním má hezký vztah a počítá ho do své rodiny. Otec má v rodině důležité postavení a je významný i pro samotnou dívku. Nevlastní otec zastupuje roli otce a troufám si říci, že sama respondentka ho jako otce vnímá. Do své rodiny počítá i své nevlastní sestry, které nakreslila do obrázku i přesto, že dívky s respondentkou ve společné domácnosti nežijí. Dívka se nakreslila vedle své matky, se kterou má velmi blízký vztah.

Dívka do kresby rodiny nenakreslila svého vlastního otce. Je jasné, že k němu má negativní vztah a za součást své rodiny ho nepovažuje. Vyplývá to i z rozhovoru, ve kterém dívka uvedla, že otce nenavštěvuje a ani ho navštěvovat nechce.

Respondentka nakreslila matku i nevlastního otce stejně vysoké. Nevlastní sestry jsou menší postavy než rodiče a nejmenší postavy je sama dívka. Z tohoto je jasné, že vnímá rodinou hierarchii.

Všechny postavy jsou nakresleny stejně. Postavení těla i výraz v obličeji mají všechny stejný. Sobě a své matce dívka nakreslila sukni a ostatním třem sestrám nakreslila kalhoty. Může to znamenat, že respondentky matka není matkou ostatních třech dívek. Tímto způsobem se dívka s matkou od ostatních odlišila. Vyjadřuje to blízkost, kterou respondentka ke své matce má.

Postavy jsou nakresleny relativně blízko sebe, i když tři z nakreslených postav s nimi nežijí. Je to určitě známka toho, že rodina spolu má hezké vztahy a rádi se navštěvují. Mají k sobě emočně blízko.

Kocour Chip má v rodině také své místo. Respondentka ho chápe jako člena rodiny, i když je to domácí mazlíček. Je vidět, že ho má velmi ráda a záleží jí na něm.

Obrázek 2: Respondent č. 2

Zdroj: kresba respondenta

6.5.3 Respondent číslo 3 (dívka)

Respondentem číslo 3 je dívka M., současný věk 8 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně 45 minut.

Jako svůj **nejlepší zážitek** s rodiči mi respondentka popsala, když se všichni společně jezdili koupat v létě do kempu. „*Když nebyli rodiče v práci a svítilo sluníčko, tak jsme se jeli koupat. Tatka s námi blbnul ve vodě, a když jsme vylezli ven, tak mamka měla pro všechny připravenou svačinu. To bylo super.*“ **Nejhorší zážitek** si respondentka vybavila hned, bez jakéhokoli přemýšlení. „*Když jsem byla v nemocnici a měla jsem slepák, tak za mnou rodiče ani jednou nepřišli. To jsem brečela.*“ Následně jsem se na tuto otázku doptávala její matky, protože mě zarazilo, že za M. do nemocnice nepřišli a matka mi vyprávěla, že do nemocnice nedokázala jet, protože pořád brečela a nemohla vidět svou malou dceru po operaci.

Respondentka má jednu mladší sestru. Se svou sestrou tráví téměř všechny svůj volný čas. Společně si hrají, poslouchají písničky a tancují. „*Vždycky si pustíme na počítači nějakou písničku a tancujeme.*“ Respondentka po rozvodu zůstala bydlet u své matky, kde s nimi bydlí i její sestra. Se svým otcem se moc nenavštěvují, protože je pracovně vytížený. Vidí ho zhruba jednou až dvakrát za měsíc. V telefonickém kontaktu spolu jsou. Domácí úkoly s dívkou psala převážně matka.

Společný zájem s matkou respondentka vidí v ježdění na kole a chození na procházky. „*My spolu všichni jezdíme na kole k babičce, nebo chodíme na procházky. Večer hrajeme karty, nebo člověče, nezlob se.*“ Dívku nejvíce baví, když může své matce pomáhat vařit. **Společný zájem s otcem** uvedla v koupání se v rybníku. „*V létě jsme se vždycky chodili koupat do rybníku kousek za naší vesnicí a v zimě jsme jezdili do bazénu.*“ S otcem jí nejvíce baví právě zmíněné koupání.

Po rozvodu svých rodičů respondentka nemusela přecházet na jinou školu a je ráda, protože zde má spousty kamarádů, se kterými chodí ven i mimo školu. Ve škole jí nejvíce baví čtení. „*Nejvíce mě baví, když máme češtinu a čteme. Já si ráda čtu i doma pohádky, nebo když nám je čte mamka před spaním.*“

V životě se M. **nejvíce těší** na to, až vyroste a bude cestovat. Dívka se **nejvíce bojí** toho, až se odstěhuje od matky, že nebude vědět, co má dělat. „*Čeho se bojím? No já nevím, ale asi toho, až jednou nebudu s mamkou a nebudu vědět, co mám dělat, když se mi třeba něco rozbije.*“

Kdyby si respondentka mohla přát **tři jakékoli přání**, zaprvé by si přála dům se zahradou, zadruhé by chtěla, aby byli všichni zdraví a jako třetí přání by si přála kolečkové brusle.

U poslední otázky se M. dlouze rozmýšlela, koho by si s sebou vzala na krásný výlet lodí. Nakonec odpověděla, že by si s sebou vzala svou mladší sestru. „*Já bych si vzala mamku a ségru. Jenže když můžu jen jednoho, tak asi ségru, ta by si to užila.*“

Shrnutí

Respondentka žije se svou mladší sestrou u matky. S otcem se moc často nenavštěvují, ale jsou spolu v telefonickém kontaktu. Domnívám se, že vztah s matkou a se svou sestrou má velmi hezký, protože spolu všichni tři jezdí na kole, chodí navštěvovat babičku a i večery tráví společenskými hrami.

M. popisuje, že má hodně kamarádů ve škole, se kterými se stýká i mimo školu. Nejvíce ji baví čtení a je ráda, když jí a její sestře matka čte večer před usnutím pohádky.

Dívka by si přála, aby byli všichni zdraví. Je možné, že někdo v její blízkosti byl nějak nemocný, nebo stále je a respondentka si tuto situaci vybavuje. Mohlo se stát, že ji někdo na nemoc umřel, a proto si respondentka přeje, aby byli všichni zdraví. Ovšem jsou to pouze mé dohady a mohu se mýlit.

M. se nejvíce bojí toho, že nebude vědět, co má dělat. V současné době má velkou oporu u své matky, která ji určitě vždy se vším ráda pomůže a respondentka si uvědomuje, že jednou nastane den, kdy si bude muset poradit sama a toho se velmi bojí.

Na závěrečnou otázku odpověděla, že by si vzala buď matku, nebo sestru. Nakonec se rozhodla jen pro jednu osobu a zvolila svou sestru. I z tohoto je vidět, jaký mají všechny tři spolu krásný vztah.

Z rozhovoru je zřejmé, že respondentka má kladný vztah k oběma rodičům, i když svého otce často nenavštěvuje. Hezký vztah má se svou mladší sestrou a nezdá se, že by rozvodem nějak zvlášť trpěla.

Vyhodnocení kresby rodiny

Respondentka začala kreslit obrázek své rodiny obvyklým způsobem zleva doprava. První nakreslila svou matku. Uprostřed nakreslila svou mladší sestru a vedle sestry nakreslila dívka sama sebe. Na obrázku je znázorněn i jejich pes Saša.

Matka je pro dívku velmi důležitá a zároveň je jí oporou. Pravděpodobně i z toho důvodu jí respondentka nakreslila jako první. Mezi sebe a matku dívka nakreslila svou mladší sestru, zřejmě i z toho důvodu, že respondentka je starší a má tendenci svou sestru chránit. Na obrázku je znázorněn i pes, kterého dívka bere jako součást rodiny. Pes Saša je ve stejné linii jako samotné členky domácnosti. Pravděpodobně ho respondentka chápe jako člena rodiny a nezapomněla na něj ani při této kresbě.

Dívka na obrázek své rodiny nenakreslila svého otce, nejspíš je to z důvodu toho,

že otec má mnoho práce a často se spolu nestýkají. Určitě je to dáno i tím, že otec s nimi nežije ve společné domácnosti. Sice spolu jsou v telefonickém kontaktu, ale dívka nakreslila pouze členy jejich domácnosti.

Postavy jsou nakresleny stejně. Výraz v obličeji mají také stejný. Vypadá to, že se všechny tři postavy šklebí, ale nemyslím si, že by to mělo znázorňovat něco negativního. Matka a respondentka jsou stejně vysoké. Mladší sestra je znázorněna menší. Dívka nenakreslila výškový rozdíl mezi ní a matkou. Mohlo by to být způsobené i tím, že například se o svou mladší sestru musí starat po dobu matky nepřítomnosti, a tak se v tomto ohledu chápe za rovnocennou se svou matkou. Ovšem to se pouze domnívám a třeba tomu tak vůbec není.

Vzdálenost mezi jednotlivými postavami je všude téměř stejná a není nijak velká. I pes je nakreslen blízko u respondentky. Určitě k sobě mají všechny tři i se psem blízko.

Na základě rozhovoru a kresby rodiny mohu konstatovat, že dívka má svou rodinu velmi ráda. Jak se svou matkou, tak i mladší sestrou podnikají různé aktivity a rády spolu tráví volný čas, který se snaží si naplno užít.

Obrázek 3: Respondent č. 3

Zdroj: kresba respondenta

6.5.4 Respondent číslo 4 (dívka)

Respondentem číslo 4 je dívka N., současný věk 11 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně 75 minut.

Respondentka popisuje, že **nejlepší zážitek** s rodiči zažívala vždy o Vánocích, kdy všichni trávili čas společně. „*Vánoce. Vždycky když byly Vánoce, tak si všichni povídali a já si hrála se svými novými hračkami. Když se ke mně mamka a tatka přidali, to bylo velice zábavné.*“ Naopak **nejhorším zážitkem** se pro dívku staly hádky jejich rodičů. „*Když se rodiče hádali. Bylo to k nevydržení.*“

N. má čtyři sourozence. Jednoho mladšího bratra a tři mladší sestry. Se svým bratrem a jednou sestrou žije u matky a nevlastního otce. Dívka se svými sourozenci netráví všechn svůj volný čas, ale když není venku se svými přáteli, tak se sourozencům věnuje. „*Veškerý volný čas ne, ale když kamarádi nemůžou ven, tak se jim začnu věnovat. Třeba si hrajeme s barbínami nebo s bratrem stavíme kostičky.*“ Respondentka po rozvodu rodičů zůstala bydlet u matky. K otci jezdí na víkend jednou za čtrnáct dnů. Dívka uvádí, že domácí úkoly s ní před rozvodem psali oba rodiče, že se střídali. Nyní si píše dívka úkoly sama.

Dívka se ráda prochází venku. **Společný zájem s matkou** vidí také v procházkách. Nejvíce ji s matkou baví to, když si s ní a se sourozenci hraje. **Společný zájem s otcem** popisuje okolo pracování na zahradě. Zároveň uvádí, že práce na zahradě je nejoblíbenější činnost, kterou společně dělají.

Respondentka školu po rozvodu změnit nemusela. Stále bydlí ve stejném městě a chodí do stejné školy jako před rozvodem. Dívka má ve škole několik přátel, se kterými si velmi rozumí. Kamarádi jsou většinou ze stejného města, a proto spolu tráví volný čas i mimo školu. Nejvíce ji ve škole baví tělesná výchova, protože ráda sportuje. Naopak nemá ráda český jazyk.

V životě se **nejvíce těší** na to, až bude dospělá a bude mít řidičský průkaz. „*Nejvíce se těším na to, až dostanu řidičák a budu moc řídit auto a jezdit na výlety, kam budu chtít.*“ Dívka se **nejvíce bojí** smrti.

Kdyby si N. mohla přát **tři jakékoli přání**, první přání by bylo, aby z její rodiny už nikdo neumřel. Zadruhé by si přála koně a psa. Třetím přáním by si přála, aby měla modré oči. Má zelené oči.

Na závěrečnou otázku v rozhovoru respondentka uvedla, že by si spolu na výlet vzala svou sestřenicí. „*Tak to bych si určitě vzala mojí sestřenicí. Vždycky, když jsme někde spolu, tak je to zábavné a mám ji moc ráda.*“

Shrnutí

Respondentka N. žije po rozvodu u své matky. Se svým otcem se navštěvuje jednou za čtrnáct dnů o víkendu. N. uvádí, že má společné zájmy jak s matkou, tak s otcem. Dívka na mě působila tak, že má oba své rodiče velmi ráda. Zároveň se zdá, že má hezký vztah i s novým partnerem matky a novou partnerkou svého otce. Ze všech sourozenců je respondentka nejstarší. Je pochopitelné, že s mladšími sourozenci nechce trávit všechn svůj volný čas, ale když už ho s nimi tráví, tak si spolu hezky hrají.

Ke škole má N. kladný vztah, ale nebaví ji český jazyk. Naopak vždy se velmi těší na tělesnou výchovu. Přátel má ve škole hodně a tráví společné chvíle i mimo vyučování.

Dívka se v životě nejvíce bojí smrti a zároveň jedno z jejích přání bylo, aby z její rodiny nikdo neumřel. Z toho pravděpodobně plyne, že respondentka mohla zažít smrt někoho blízkého, nebo někoho, na kom ji záleželo a nyní se stále bojí toho, že by ji mohl opustit někdo další, kdo je pro ni důležitý.

Dívka uvedla, že by si s sebou na výlet vzala svou sestřenicí. Tato odpověď možná pramení z toho, že matka má další dvě mladší děti, kterým se musí věnovat. Domnívám se, že nemá tolik času i na svou nejstarší dceru. To samé může platit i u otce, který má dvě mladší dcery a je pracovně vytížený a zároveň respondentka u otce tráví jen jeden víkend za čtrnáct dnů. Možná to respondentka pojala tak, že by s nimi na výletě nebyla taková zábava jako se sestřenicí, protože argumentuje tím, že se sestřenicí je vždy zábava.

Z rozhovoru je zřejmé, že dívka má hezký vztah k oběma rodičům i sourozencům. Zároveň má hezký vztah i s novými partnery jejich rodičů. Myslím si, že je respondentka s rozvodem rodičů a současnou situací srovnaná a rozvodem nijak zvlášť netrpí.

Vyhodnocení kresby rodiny

Dívka začala svůj obrázek kreslit uprostřed papíru. Nejprve nakreslila svou matku, poté nakreslila svého otce a mezi nimi papír rozdělila čarou. Čára znázorňuje to, že rodiče spolu nežijí. Následně na otcovu stranu papíru nakreslila rodinu z otcovy strany a na matky stranu rodinu z matčiny strany. Do kresby nakreslila nové partnery obou rodičů i s jejich dětmi. Dále své tety, strýce, bratrance, sestřenice, babičky, dědy a prababičky. Dívka nenakreslila sama sebe, zřejmě je to způsobené tím, že je autorem kresby a bere se jako samozřejmou součást své rodiny.

Na prvním místě nakreslila svou matku. Dívka u matky žije a je pro ni jistě velmi důležitá. Jako druhou postavu nakreslila svého otce. Je patrné, že i když s ním nežije a nevidají se tak často, že spolu mají stále hezký vztah. Následně dívka kreslila obrázek na pravé straně, tedy rodinu z matčiny strany, poté členy z otcovy strany. Postavy jsou

výškově rozdílné, a tudíž dívka chápe rodinnou hierarchii.

Vzdálenost mezi jednotlivými postavami je minimální. Dívka to zřejmě vnímá tak, že spolu členové rodiny dobře vycházejí, nebo to soudila podle sebe a bere to tak, že ona má emočně blízko ke všem členům, jak z matčiny tak i z otcovy strany. Ovšem tato minimální vzdálenost může být způsobená i tím, aby se respondentce všechny postavy na papír vešly.

Všechny postavy jsou nakresleny podobně. Respondentka nakreslila každé postavě její individuální znak. Například prababička nakreslila hůlku, tetě Zuzce znázornila větší břicho, protože je těhotná. Obrázek je v tomto smyslu velmi propracovaný a dívka si na něm dala velmi záležet. Žádná postava není odfláknutá, všechny jsou vymalované. I toto může být symbol toho, že k nim všem má dívka kladný vztah a záleží jí na nich. Jediné co všem postavám chybí, jsou prsty na rukách a některé postavy nemají boty. Nemyslím si, že by dívka tímto způsobem chtěla někoho nějak omezit, spíše na to zapomněla.

Vzhledem k tomu, že dívka na obrázek nenakreslila sama sebe, nemůžu její postavení v rodině nějak více hodnotit. I když se mě ptala, jak to má nakreslit, tak jsem jí odpověděla, ať to nakreslí podle toho, jak chce ona a do kresby jsem ji žádným způsobem nezasahovala.

Obrázek 4: Respondent č. 4

Zdroj: kresba respondenta

6.5.5 Respondent číslo 5 (dívka)

Respondentem číslo 5 je dívka N., současný věk 10 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně 40 minut.

Za **nejlepší zážitek s rodiči** respondentka považuje výlet do zoologické zahrady. „*Když jsme byli asi před třemi roky všichni spolu v zoologické zahradě na Hluboký. Byli jsme se podívat i na zámku a nakonec jsme šli na oběd do restaurace.*“ **Nejhorším zážitkem** se pro dívku stala špatná známka ve škole. Rodiče se na ní naštváli a N. to stále mrzí. „*Když jsem dostala pětku z matematiky a rodiče na mě křičeli, to mi bylo líto.*“ Následně dívka dodává, že si známku opravila a v současné době už dlouho žádnou další špatnou známku nedostala.

Dívka nemá žádného sourozence. Po rozvodu bydlí u své matky. Otce navštěvuje jednou za čtrnáct dní. „*K tatkově jezdím jednou za 14 dnů, ale když jsou prázdniny, tak tam jsem častěji.*“ Domácí úkoly s N. psali oba rodiče, nyní je s ní píše pouze matka.

Společný zájem s matkou dívka vidí přes léto v ježdění na kole a v zimě často koukají na televizi. „*V létě spolu jezdíme na kole, nebo chodíme na procházky. Když je venku hnušně a zima, tak jsme doma a koukáme na televizi, nebo něco hrajeme.*“ S matkou ji nejvíce baví, když spolu tráví volný čas venku a pracují na zahradě. **Společný zájem s otcem** respondentka uvádí v hraní na počítači. Ovšem nejvíce ji s otcem baví to, když jedou někam na výlet, nebo na návštěvu k babičce.

Respondentka školu po rozvodu změnit nemusela. Sice se přestěhovala do jiné vesnice, ale do školy to nemá daleko, takže do ní dojíždí, aby nemusela přecházet. Dívka uvádí, že má ve škole hodně přátel, ale nejvíce se baví s kamarádkou T. V. „*Chodím pořád do stejné školy, ale musela jsem začít jezdit autobusem. Tady mám hodně kamarádů a hlavně mojí nejlepší kamarádku T. V., takže jsem ráda, že jsem tu zůstala.*“

V životě se **nejvíce těší** na to, až poletí letadlem. Dosud ještě nikdy neletěla a moc by si to přála zažít. Dívka nevěděla, čeho se **nejvíce bojí**, ale následně odpověděla, že se bojí toho, že něco provede a otec nebo matka na ní budou křičet. „*Asi bych nechtěla, abych něco udělala, nebo dostala zase špatnou známku ve škole a tím naštvála mamku a tatku.*“

Kdyby si N. mohla přát **tři jakékoli přání**, první z nich by bylo, aby měla sourozence. Zadruhé by si přála nové kolo a třetím přáním by si přála mít k dispozici další přání.

Na poslední otázku v rozhovoru dívka odpověděla, že by si s sebou na výlet vzala svého otce, se kterým teď netráví mnoho času. „*Vzala bych si asi tatku, protože s ním teď netrávím moc času a chybí mi.*“

Shrnutí

Respondentka žije po rozvodu u své matky. Se svým otcem je v kontaktu. Jezdí k němu jednou za čtrnáct dnů na víkend a o prázdninách je u něj častěji. Je vidět, že dívka má stále hezký vztah k oběma rodičům.

Dívka si vybavuje nejhorší zážitek, když dostala špatnou známku ve škole a rodiče na ni křičeli. Dále takto dívka odpověděla i na otázku, čeho se nejvíce bojí. Bojí se toho, že udělá něco špatně a rodiče na ni budou křičet. Dívka má předešlý zážitek dle mého názoru hluboce zařícovaný a trápí ji, že udělala něco špatně, co naštvalo rodiče. Respondentku to jistě trápí, ale myslím si, že časem se přes to přenese.

Z poslední otázky je jasné, že jí schází otec, se kterým netráví moc času. Ráda by ho vzala s sebou na výlet, kde by byli spolu.

Z rozhovoru vyplývá, že děvče má kladný vztah k oběma rodičům, pravděpodobně by byla ráda, kdyby žili všichni společně, aby jí nescházel otec. Na druhou stranu se nejví, že by jejich rozchodem nějak zvlášť trpěla.

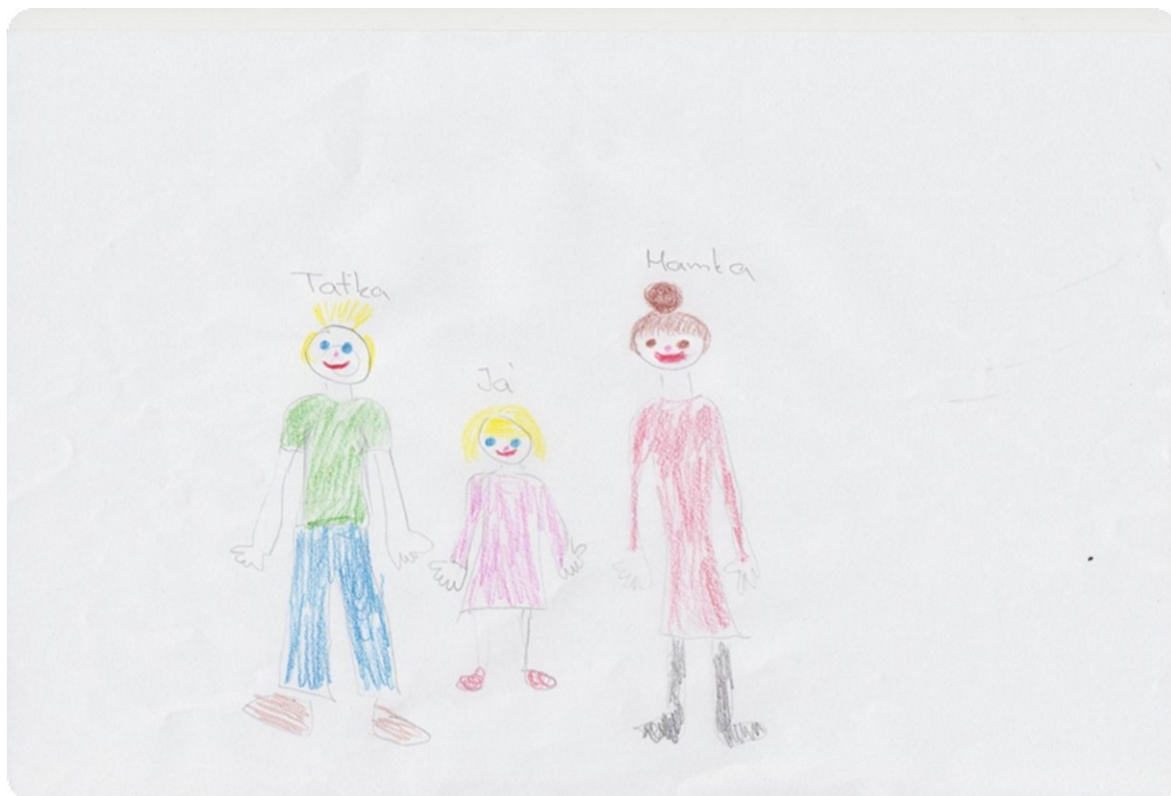
Vyhodnocení kresby rodiny

Dívka začala kreslit obrázek uprostřed papíru. Jako první nakreslila sama sebe. Následně svého otce a poté svou matku. Sebe nakreslila mezi oba dva své rodiče. Vzhledem k tomu, že se dívka nakreslila jako první, pravděpodobně se vnímá tak, že je středem pozornosti. Určitě má velkou pozornost obou svých rodičů a zřejmě je to způsobené i tím, že respondentka nemá žádné sourozence. Rodiče nemusí svou energii dělit mezi několik dětí a všechnu energii věnují své dceři. Dále dívka nakreslila svého otce, i když spolu nežijí ve společné domácnosti. Samozřejmě je pro dívku stále velmi důležitý a určitě by si přála, aby spolu byli častěji. Nakonec nakreslila svou matku, nemyslím si, že by to znamenalo to, že matka je pro respondentku méně důležitá než otec. Spíše ji nakreslila až po svém otci, protože je s ní více ve fyzickém kontaktu a po otci se jí stýská.

Matka i otec jsou nakresleny stejně vysokí, proto si nemyslím, že by jednoho z nich dívka upřednostňovala. Má k oběma stejný vztah, jen se jí více stýská po otci, se kterým není v tak častém fyzickém kontaktu. Respondentka se nakreslila menší než své rodiče a je jasné, že chápe rodinnou hierarchii. Vzdálenost mezi členy je minimální, symbolizuje to jejich blízkost.

Všechny postavy jsou nakresleny stejně, výraz v obličeji mají stejný, usmívají se. Zřejmě je to důkaz toho, že i po rozvodu spolu dobře vycházejí a dívka má k oběma velmi hezký vztah, nebo to může být její osobní přání, aby takto spokojeně zase spolu všichni žili.

Obrázek 5: Respondent č. 5

Zdroj: kresba respondenta

6.5.6 Respondent číslo 6 (chlapec)

Respondentem číslo 6 je chlapec M., současný věk 8 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně 45 minut.

Respondent si vybavuje svůj **nejlepší zážitek** s rodiči, když bylo léto, svítalo sluníčko a všichni společně se koupali v bazénu. „*Nejvíc mě bavilo, když jsme byli s tátou, mamkou a Týnou v bazénu. Házeli jsme si míčem a potápěli se.*“ **Nejhorším zážitkem** se pro M. stala situace, kdy lezl na skříň a spadl z ní na zem. Vybavuje si, jak brečel a otec na něj přesto křičel a dal mu na zadek. Respondent uvádí, že tato situace se mu vůbec nelíbila.

M. má jednu starší sestru. Společně hrají hry na počítači, nejvíce je baví Minecraft. Dále spolu venku staví domečky z větví a jiného přírodního materiálu a schovávají do nich morčata, která mají jako domácí mazlíčky. Respondent i jeho sestra žijí u matky. K otci jezdí jednou za 14 dnů na víkend, ale M. uvádí, že si společně každý den volají a někdy se za nimi otec přijede podívat i během týdne, ale to se nestává příliš často. Chlapec tvrdí, že domácí úkoly s ním vždy psala matka a tak je tomu i nyní.

M. popisuje **jeho a matky společný zájem** v procházení se venku. „*Vždycky mě mamka vyzvedne ze školy a jdeme se někam projít, nebo chodíme na hřiště.*“ Respondentova matka pracuje v kravínu. M. popisuje, že ho nejvíce baví, když se může jít

podívat za matkou do práce a také to, že si vyzkoušel podojit krávu ručně. „*S mamkou mě nejvíc bavilo, když jsem za ní přišel do práce a ona řídila traktor, ale moc jí to nešlo. Také jsem zkusil dojit Dorotku, to je jedna kráva a já ji říkám Dorotka.*“ **Společný zájem s otcem** M. vidí v opravování. Když otec něco opravuje, ať už doma nebo venku, respondent mu pomáhá. S otcem ho nejvíce baví to, když k němu M. přijede na víkend a přivítají se. „*Nejvíce mě baví, když přijedu a přivítám se s ním.*“

Respondent popisuje, že do školky chodil v Miroticích, ale do školy už musel nastoupit jinde, protože matka se odstěhovala. „*Ve školce jsem měl kamarády, ale teď je mám ve škole taky. Vždycky spolu hrajeme o přestávkách pokemony a to mě baví.*“

V životě se **nejvíce těší** na to, až bude velký a bude zubařem. Ovšem respondent vzápětí dodává, že k němu pacienti asi chodit nebudou, protože on sám se jednou u zubaře nechoval hezky. „*Těším se, až konečně budu velký a budu zubařem, ale asi ke mně lidi chodit nebudou, protože já jsem byl jednou u pana zubaře a pral jsem se s ním.*“ M. se **nejvíce bojí** pavouků.

Kdyby si respondent mohl přát **tři jakékoli přání**, chtěl by být miliardář, aby měl hodně peněz. Dále by chtěl mít zlatý dům a zlaté oblečení.

Respondent na poslední otázku odpověděl bez dlouhého přemýšlení a ihned odpověděl, že by si s sebou na krásný výlet lodí vzal matku. „*Vzal bych si mámu, protože tu mám hodně rád.*“

Shrnutí

Respondent M. žije po rozvodu u své matky. Ve společné domácnosti s nimi žije i jeho starší sestra. S otcem si často volají a navštěvují se jednou za 14 dnů o víkendu. Chlapec na mě působil tak, že má oba své rodiče velmi rád a zároveň i svou sestru, se kterou tráví volný čas. Odpověď na otázku „Co tě nejvíce baví s tátou“ mě, dalo by se říci, překvapila. Od osmiletého chlapce jsem nečekala odpověď: „*Nejvíce mě baví, když přijedu a přivítám se s ním.*“ Z této odpovědi je patrné, že mu otec chybí a je rád, když s ním tráví čas alespoň o zmiňovaných víkendech.

Zdá se, že stěhování respondent zvládl bez větších problémů. Možná pro něj bylo jednodušší, že do první třídy už nastoupil v novém městě, kde si našel kamarády. Kdyby chodil do první třídy v Miroticích, ve městě, kde navštěvoval i mateřskou školu a následně přestupoval do jiné školy, mohlo by to pro něj být obtížnější s ohledem na začlenění do kolektivu.

M. si svou budoucnost představuje tak, že bude velmi bohatý. Respondentovo tři přání, jsou dle mého názoru dětskou nereálnou představou. Jiné, reálnější přání M. žádné neuvedl.

Odpověď na poslední otázku je důkazem toho, že matka je pro dítě tohoto věku velmi důležitá a respondent se svou matkou má patrně hezký vztah a má ji velmi rád.

Z rozhovoru je patrné, že chlapec má kladný vztah k oběma rodičům. Určitě by byl rád, kdyby žili všichni společně. Chlapec je rád, když za svým otcem přijede a může se s ním přivítat. Na druhou stranu nevypadá, že by chlapec rozvodem rodičů nějak trpěl.

Vyhodnocení kresby rodiny

Chlapec nejprve nakreslil svou postavu zhruba doprostřed papíru. Vzhledem k tomu, že se chlapec nakreslil jako první, může se vnímat tak, že je středem pozornosti. Určitě má velkou pozornost obou svých rodičů a je možné, že mu rodiče věnují více pozornosti a času než jeho starší sestra. Následně nakreslil na levé straně od sebe svého otce a na pravé straně od sebe svou matku. Vedle matky nakreslil svou sestru. Respondent se tedy nakreslil mezi oba dva své rodiče. Umístění chlapce mezi rodiče může znamenat jeho osobní pocit nedostatku častějšího fyzického kontaktu. Vzhledem k tomu, že jako druhou postavu kreslil svého otce, i přesto, že s nimi ve společné domácnosti nežije, je zřejmé, že by si respondent přál, aby tam s nimi otec stále byl, a stále ho vnímá jako součást své rodiny.

Chlapec nakreslil svého otce a matku stejně vysoké. Postavu své sestry nakreslil o něco menší než postavy rodičů a sám sebe nakreslil menší než svou sestru. Tímto je znázorněné, že respondent vnímá rodinnou hierarchii.

Postavy všech členů rodiny jsou nakresleny podobně. Postavení celého těla i výraz v obličeji mají stejný. Žádný člen rodiny není nakreslen výrazně jinak než zbývající členové. Respondent ani jedné postavě nenakreslil prsty, nos a boty. Nemyslím si, že by tato deformace měla znamenat nějaké omezení člena rodiny, ale příkládám to tomu, že respondent byl velice nepozorný a více ho zajímalo, co se děje v okolí, než aby se soustředil na kresbu. Respondent sobě a svému otci nakreslil pupík. Pravděpodobně ho nakreslil pouze pánskému pohlaví právě z toho důvodu, aby obě pohlaví od sebe odlišil. Následně pastelkami vybarvil pouze svou postavu a postavu své sestry. Opět tomuto kroku nepřikládám velkou váhu, protože mi chlapec oznámil, že je už unavený a nechce se mu kreslit.

Mezi jednotlivými postavami je podobná vzdálenost. Respondent se nenakreslil blíž ani k jednomu z rodičů. Svou sestru nakreslil nakonec a umístil ji pouze vedle své matky. Mohlo by to znamenat, že opravdu chce mít většinu rodičovské péče a pozornosti pro sebe.

Respondent přikreslil sluníčko, které má několik paprsků, oči a usmívá se. Může to symbolizovat dobré vztahy v rodině, i když jsou rodiče rozvedení.

Když mi chlapec oznámil, že je už unavený a že nechce kreslit, tak jsem to respektovala. Do kreslení obrázku jsem nijak nezasahovala.

Obrázek 6: Respondent č. 6

Zdroj: kresba respondenta

6.5.7 Respondent číslo 7 (chlapec)

Respondentem číslo 7 je chlapec J., současný věk 11 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně 45 minut.

Respondent popisuje, že zažil svůj **nejlepší zážitek** s rodiči na dovolené v Chorvatsku, kde si půjčil auto na elektrické ovládání a mohl v něm jezdit a řídit ho. **Nejhorším zážitkem** pro chlapce bylo, když s rodiči jeli na výlet na Macochu a ani jednou tam nedorazili. „Dvakrát jsme jeli na Macochu a mně se vždy udělalo v autě špatně a začal jsem zvracet a ani jednou jsme tam nedorazili.“ Poté už tam na výlet znovu nejeli a respondent uvádí, že Macochu stále neviděl.

Chlapec má jednu starší sestru. Se svou sestrou tráví poměrně hodně volného času. Chodí spolu ven, do lesa. Staví si společně bunkry a přehradu na jezírku, které mají u baráku. Dále chlapec uvádí, že se spolu často hádají o počítač. Respondent, spolu se sestrou, žije u matky. S otcem se vídají málo, přibližně tak jednou za měsíc. „S tátou se moc nenavštěvují, protože to byl on, kdo od nás odešel.“ J. uvádí, že spolu nejsou ani v telefonickém kontaktu. Domácí úkoly před rozvodem s chlapcem psali oba rodiče, podle toho, kdo byl zrovna doma. Nyní je s ním píše matka.

J. vidí **jeho a matky společný zájem** v lyžování. „*Mamka s námi jezdí v zimě často na hory a mě lyžování hrozně baví. Vždy si dáváme se ségrou závody, kdo bude dřív dole.*“ Nejvíce ho s matkou baví právě zmíněné lyžování a celkově sport a turistika. **Společný zájem s otcem** respondent neuvedl žádný, ale popisuje zážitky, které společně zažili, když s nimi otec ještě bydlel. „*Dřív mě s tátou hodně bavilo chodit ven, on nás bral do lesa a tam pro nás vymýšlel různé úkoly, které jsme museli se ségrou plnit. Taký jsme jezdili všichni často na výlety a k babičce.*“

Respondent po rozvodu rodičů školu změnit nemusel. Zůstal bydlet s matkou ve stejném městě a odstěhoval se od nich otec. J. popisuje, že má ve škole hodně kamarádů, se kterými tráví čas i mimo školu. „*Kamarádů mám ve škole hodně, ale hodně se bavím s Markem. Chodíme spolu ven i po škole a o víkendech. Nejlepší ale je Markéta, s tou se taky hodně bavím.*“

V životě se respondent **nejvíce těší** na to, až bude velký a bohatý. Respondent nad otázkou, čeho se **nejvíce bojí**, chvíli přemýšlel, ale poté odpověděl, že se bojí toho, že se jednou bude hádat se svou manželkou. „*Asi se bojím toho, že se jednou taky budu hádat se svojí manželkou, to bych nechtěl. Jinak se nebojím asi ničeho.*“

Kdyby si J. mohl přát **tři jakékoli přání**, zaprvé by to byla čtyřkolka. Dále by si přál vlastní počítač, aby se o něj nemusel dělit se sestrou a za třetí, aby se líbil Markétě ze třídy. Na závěrečnou otázku v rozhovoru respondent J. uvedl, že by si s sebou na výlet lodí vzal Markétu. „*Vzal bych si Markétu, protože bych tam s ní byl sám a nebyli tam ostatní kluci ze třídy.*“

Shrnutí

Respondent J. žije po rozvodu u své matky. S otcem se často nestýkají. Vidí se zhruba jednou za měsíc. Z rozhovoru vyplývá, že s otcem v současné době nemá žádné společné zájmy. Může to plynout z toho, že spolu nejsou v téměř žádném kontaktu. Naopak s matkou a se sestrou má chlapec hezký vztah. Tráví spolu hodně volného času, který si společně užívají.

Chlapec uvádí, že má ve škole hodně kamarádů, ale nejlepší je Marek. Z rozhovoru je patrné, že se oba chlapci navštěvují i mimo školu a podnikají spolu různá dobrodružství. Dále respondent uvádí, že nejlepší ze třídy je Markéta. Může se jednat o první lásku, což vypovídá i z předposlední otázky. Kdyby si chlapec mohl přát tři jakékoli přání, jedno z nich by totiž bylo, aby se líbil Markétě.

Respondent v téměř celém rozhovoru neuvedl nic o tom, že by se rodiče spolu hádali. Ovšem až na otázku, čeho se v životě nejvíce bojí, uvedl, že se bojí toho, že se taky jednou bude hádat se svou manželkou. Z této odpovědi je pravděpodobné, že byl svědkem

hádek mezi rodiči a nechce, aby se to jednou v životě stalo i jemu.

Odpověď na poslední otázku mě moc nepřekvapila. V rozhovoru chlapec totiž několikrát zmiňoval spolužačku Markétu a z toho je patrné, že mu na ní záleží a chtěl by s ní strávit nějaký čas o samotě.

Z rozhovoru je zřejmé, že chlapec má kladný vztah se svou matkou a sestrou. Se svým otcem se moc nenavštěvuje, pravděpodobně kvůli tomu, že mu dává za vinu, že od nich odešel. Na druhé straně se nejeví, že by chlapec odchodem otce nějak zvlášť trpěl.

Vyhodnocení kresby rodiny

Respondent kreslil obrázek své rodiny obvyklým způsobem zleva doprava. Na prvním místě nakreslil svou matku. Dále nakreslil svou starší sestru, vedle které nakreslil chlapec sám sebe. Na obrázku se respondent drží za ruku se svou sestrou. Znázorňuje to jejich fyzickou i emoční blízkost, a proto se také nakreslil v bezprostřední blízkosti u své sestry. Je zřejmé, že chlapec má se svou sestrou velmi blízký vztah a rád spolu tráví volný čas.

Dále chlapec nakreslil strom, jezírko a sluníčko. Znázorňuje to přírodu, kterou má velmi rád. Společně se sestrou chodí často do lesa a staví si přehradu na jezírku.

Chlapec jako první postavu nakreslil svou matku. Je pro něj velmi důležitá a zřejmě nyní v domácnosti zastupuje oba rodiče a respondent k ní má velmi kladný vztah. Matka je vyšší než respondentova sestra. Sám respondent je nejmenší. Je jasné, že vnímá rodinnou hierarchii.

Respondent do kresby rodiny nenakreslil svého otce. Nenakreslil ho pravděpodobně proto, že s nimi otec již ve společné domácnosti nežije a chlapec se s ním moc často nestýká. Domnívám se, že chlapec ke svému otci zaujímá negativní postoj i z toho důvodu, že otec od nich odešel.

Všechny postavy jsou nakresleny stejně. Postavení těla i výraz v obličeji mají všechny stejný. Na obrázku se všichni členové rodiny usmívají a matka má zvednutou ruku a mává. Symbolizuje to rodinnou pohodovou a přátelskou atmosféru. Vzdálenost mezi postavením chlapce a jeho sestry je minimální jen vzdálenost mezi matkou a dětmi je o něco větší, ale není to nijak radikální. Pravděpodobně to symbolizuje to, že respondent tráví více času se svou sestrou a jsou spolu v častějším fyzickém kontaktu než se svou matkou.

Kresba celkově působí velice přátelským dojmem. Postavy vypadají veselé a z obrázku je patrné, že se mají všichni moc rádi. Příroda, kterou chlapec do svého obrázku také zahrnul, působí velmi klidným a vyrovnaným pocitem.

Obrázek 7: Respondent č. 7

Zdroj: kresba respondenta

6.5.8 Respondent číslo 8 (chlapec)

Respondentem číslo 8 je chlapec E., současný věk 9 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně 50 minut.

Pro respondenta se **nejlepším zážitkem s rodiči** stala dovolená na Slovensku, kde mají příbuzné. „*Nejlepší bylo, když jsme byli na Slovensku a chodili jsme všichni na procházky a jezdili na výlety i s tetou.*“ Naopak **nejhorším zážitkem** se pro chlapce stala situace, kdy chtěl jít v zimě sáňkovat a rodiče mu to zakázali, protože byl nachlazený.

E. nemá žádné sourozence. Chlapec po rozvodu zůstal bydlet u své matky. Situace mezi jeho matkou a otcem nebyla dle matky slov příjemná a z toho důvodu se chlapec se svým otcem vůbec nestýká a nejsou spolu ani v žádném jiném kontaktu. Po rozvodu se otec nesnažil o fyzický kontakt s respondentem a postupem času upadl i jakýkoli zájem o otce ze strany respondenta. Nyní tedy E. žije u své matky, kde s nimi ve společné domácnosti žije matky přítelkyně. Nejdříve to byla pro chlapce nezvyklá situace, ale nyní to bere jako samozřejmou a normální věc. „*Já jsem rád, že tu s námi teta je. Hraje si semnou a je na mě hodná.*“ Domácí úkoly s respondentem píše většinou matka. „*Úkoly semnou píše mamka, ale když je v práci tak jsem u babičky a píšu je s babičkou.*“

Chlapec popisuje jako **jeho a matky společný zájem** v koukání na televizi

a uklízení. „*Když není mamka v práci, tak si večer pustíme pohádku a já u toho vždycky usnu. Pak taky spolu uklízíme a chodíme ven.*“ Nejvíce ho s matkou baví to, když jdou ven na hřiště a hrají fotbal. S otcem se v současné době nestýká, ale uvádí, že ho dřív velmi bavilo, když spolu chodili ven.

Respondent navštěvoval mateřskou školu ve stejném městě, jako nyní navštěvuje základní školu, takže se po rozvodu nikam nestěhoval. E. uvádí, že má ve škole hodně kamarádů. „*Mám tam hodně kamarádů, ale spíše se bavím s kluky, s holkami se moc nebavím. A nejvíc mě baví výtvarná výchova. Když nám třeba o Vánocích pustili pohádku, tak já jsem se nedíval a radši jsem si kreslil.*“

V životě se **nejvíce těší** na to, až bude dospělý. „*Těším se, až budu dospělý a budu masér, nebo taxikář, nebo také zásahovka, to by mě bavilo.*“ Respondent se **nejvíce bojí** toho, když jeho matka kouká v televizi na horor. „*Bojím se toho, když mamka večer kouká na strašidelný film. Potom se taky trochu bojím tmy.*“

Kdyby si E. mohl přát **tři jakékoli přání**, zaprvé by chtěl být velký, druhé přání by bylo, aby měl svůj vlastní pokojík, protože nyní mají malý byt a spí všichni pohromadě. Jako třetí přání by si přál, aby měl pořád svou matku u sebe.

Na závěrečnou otázku v rozhovoru respondent E. uvedl, že by si s sebou na výlet vzal matku. „*Bud' maminku nebo mojí malou Tamarku. To je moje sestřenice. Když bych si ale musel vzít jen jednoho, tak mamku. S ní by byla sranda. A na výlet bych chtěl jet do Španělska nebo do Mexika.*“

Shrnutí

Respondent E. žije po rozvodu u své matky. Se svým otcem není v žádném kontaktu. Jeho matka si před rozhovorem četla mé připravené otázky a následně mě informovala o jejich situaci a také o chlapcově otci. I tato situace mohla způsobit to, že se chlapec o otci téměř vůbec nezmiňoval, a když jsem se ho zeptala na to, co společně s otcem dělal, když s nimi ještě bydlel, tak uvedl jen, že chodili na procházky.

Chlapec má se svou matkou moc hezký vztah. Důležitou součástí rodiny pro něj je sestřenice Tamara s její matkou a respondentova babička. Chlapec u babičky tráví svůj volný čas, když je matka v práci. Matky přítelkyni bere jako osobu, kterou má rád a nějak více se o ní nezmiňoval. Zřejmě tuto situaci bere již jako samozřejmou.

Respondentovo jedno ze tří přání bylo, aby s ním jeho matka byla pořád. Toto může vyplývat z jeho situace. E. může vnímat, že ztratil svého otce, který o něj nejeví žádný zájem a proto nechce, aby se tato situace opakovala i ze strany matky.

Chlapec na otázku, koho by si vzal s sebou na výlet, nejdříve odpověděl dvě varianty, rozhodoval se mezi matkou a sestřenicí, ale následně mezi nimi vybral, že by si

vzal svou matku. Osobně jsem si myslela, že se bude rozhodovat mezi matkou a babičkou, se kterou tráví také poměrně hodně času. Můj odhad byl špatný, ale je vidět, že respondent má hezký vztah k celé své rodině z matčiny strany.

Z rozhovoru vyplývá, že chlapec má hezký vztah se svou matkou a ostatními příbuznými z matčiny strany. Po rozvodu měl chlapec stálý zájem o otce, ale postupem času tento zájem upadl. Pravděpodobně i z toho důvodu, že otec se o žádný fyzický kontakt s respondentem nesnažil. Po rozhovoru s chlapcem mohu konstatovat, že se nejeví, že by rozvodem a následně přerušením kontaktu s otcem, nějak zvlášť trpěl, možná je to i z toho důvodu, že v době rozvodu rodičů navštěvoval teprve mateřskou školu.

Vyhodnocení kresby rodiny

Respondent nezačal kreslit obrázek obvyklým způsobem zleva doprava. Nejprve nakreslil na pravé straně sám sebe. Následně nakreslil napravo vedle sebe svou matku. Poté začal kreslit postavu na levé straně od respondenta. Tu následně kreslit přestal, odůvodnil to tím, že se mu nepovedla a začal kreslit další postavy o něco dál. Třetí postava, kterou nakreslil, byla chlapcova babička. Poté nakreslil svou sestřenici a vedle ní ještě svou tetu (respondentovo matky sestru).

Jako první chlapec nakreslil sám sebe. Tato postava je nejmohutnější. Zřejmě chlapec sám sebe vidí tak, že je středem pozornosti a je mu věnovaná veškerá péče jeho matky. Roli může hrát i to, že je respondent jedináček a matka svou pozornost obrací pouze k jeho osobě. Na pravé straně blízko své postavy nakreslil svou matku. Je jasné, že je pro něj velmi důležitá a mají k sobě emočně blízko. Vzdálenost mezi oběma postavami není téměř žádná a je pravděpodobné, že chlapec je na svou matku fixovaný. I z rozhovoru je patrné, že by o ni nerad přišel. Následně chlapec začal kreslit postavu, kterou nedokončil a nakreslil svou babičku o něco dál. Babičku, sestřenici a tetu nakreslil v těsném kontaktu. Tyto tři osoby spolu žijí v jednom bytě a mají spolu hezký vztah, proto mezi nimi chlapec neudělal žádnou mezeru. Symbolizuje to jejich soudružnost.

Respondent nenakreslil do obrázku matky přítelkyni, i když v rozhovoru sděluje, že je rád, že tam s nimi teta je. Příkládám to tomu, že ji chápe pouze jako přítelkyni matky, ale nechápe ji jako součást své biologické rodiny. Dále nenakreslil ani svého otce, což je zřejmě důsledek toho, že otec o něj nejevil zájem a nyní nejsou v žádném kontaktu.

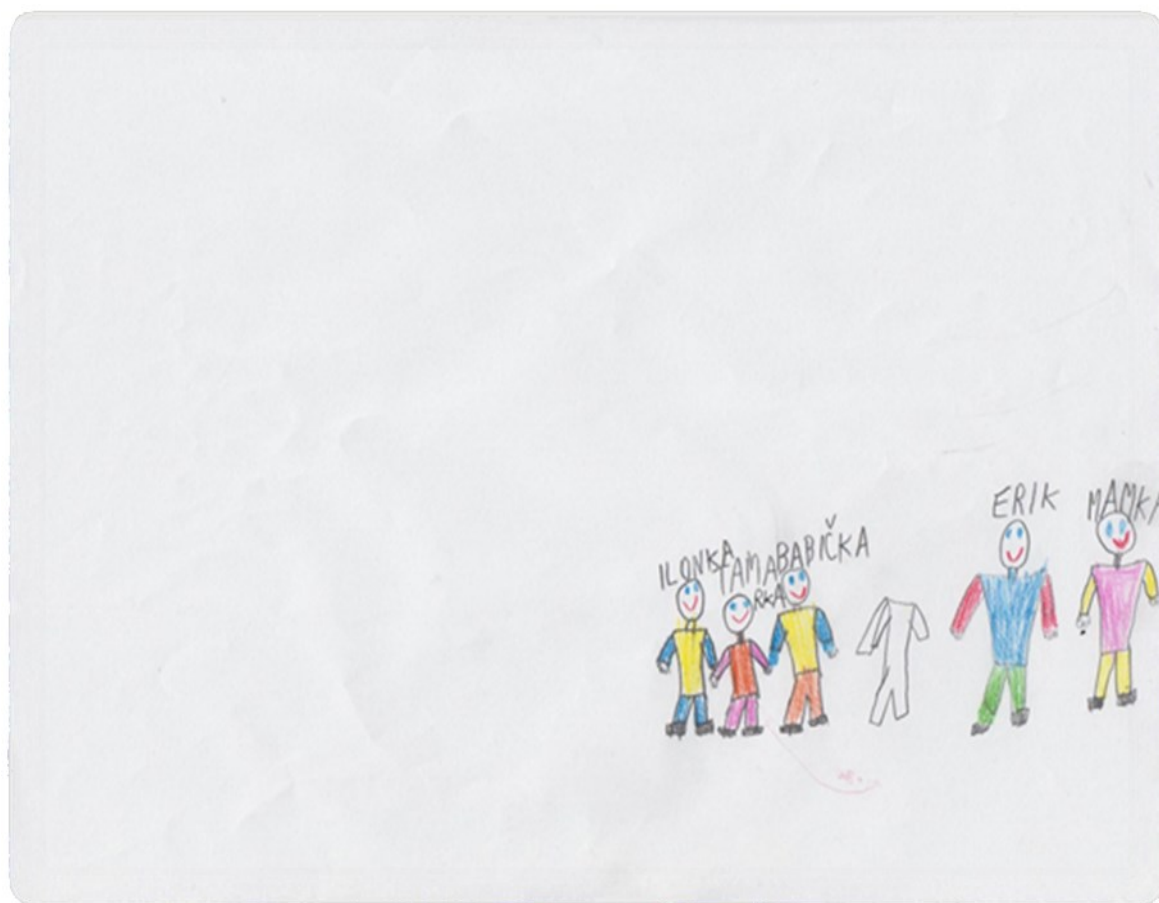
Obrázek je dle mého názoru rozdělen na dvě skupiny. Jednu skupinu tvoří respondent se svou matkou a druhou skupinu tvoří babička, sestřenice a teta. Je to dáno tím, jak spolu členové domácnosti bydlí. Postava chlapce a matky je téměř stejně vysoká, ale chlapec je mohutnější. Zřejmě z toho důvodu, že je mužského pohlaví a chápe se jako ochránce, vzhledem k tomu, že je jediný mužského pohlaví v domácnosti. Postavu babičky

a tety také nakreslil stejně vysoké, jen sestřenci nakreslil o něco málo menší. Myslím si, že respondent úplně nechápe rodinnou hierarchii a nenakreslil dospělé osoby výrazně větší než děti.

Všechny postavy jsou nakresleny stejně. Ani jedna postava nemá vlasy a nos. Respondent to pravděpodobně zapomněl a nebylo to od něj záměrné. Spíše je to dáno jeho nepozorností.

Jak z kresby rodiny tak zároveň i z rozhovoru s respondentem je zřejmé, že tato rodina má k sobě velmi fyzicky i emočně blízko. Často se navštěvují a mají mezi sebou velmi hezký vztah.

Obrázek 8: Respondent č. 8

Zdroj: kresba respondenta

6.5.9 Respondent číslo 9 (chlapec)

Respondentem číslo 9 je chlapec S., současný věk 8 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně 70 minut.

Chlapec popisuje **nejlepší zážitek s rodiči**, když jeli na výlet do dinoparku v Plzni a šli do 3D kina. **Nejhorší zážitek** se mu žádný dlouhou dobu nevybavil, ovšem poté řekl, že nejhorší je, když se od matky vrací zpět k otci. „*Když jsem u mamky a přijede si pro mě táta, to nikdy nechci odjet.*“

Respondent S. má tři nevlastní sestry, které už jsou dospělé a bydlí samy. Po rozvodu byl chlapec přidělen do otcovy péče. U otce žije stále, ale jeho matka má zažádáno, aby byl chlapec přidělen do její péče. Na tuto situaci jsem se doptávala i respondentovo matky, která mě informovala o situaci, která tomuto všemu předcházela. Chlapcova matka brala drogy, následně byla na léčení, a proto byl jejich syn svěřen do otcovy péče. V současné době je matka vyléčená a ráda by měla syna ve své péči. Soudně mají stanoveno, že chlapce má u sebe jednou za 14 dnů na víkend. Matka má přítele Jirku, se kterým S. také rád tráví čas. Sám respondent uvádí, že je s matkou pokaždé, když má volno a není v práci. „*U mamky jsem často, hlavně když není v práci, ale když musí jít pracovat, tak se o mě stará Jirka. Vezme mě třeba na hřiště.*“ Domácí úkoly s chlapcem píší oba rodiče, podle toho, u kterého se zrovna nachází.

Chlapec uvádí **jeho a matky společný zájem** ve vaření. „*Rád pomáhám mamce, když vaří. Třeba loupu okurku, nebo brambory.*“ Ovšem nejvíce ho s matkou baví to, když jdou spolu na procházku, nebo na dětské hřiště. **Společný zájem s otcem** dlouho žádný neuvedl. Nakonec řekl, že spolu jezdí na nákupy. Na otázku, co ho s otcem nejvíce baví, už neodpověděl nic.

Respondent před rozvodem navštěvoval mateřskou školu ve stejném městě, kam nyní chodí na základní školu. „*Ve škole mám hodně kamarádů. Nejvíc se bavím s Matějem, ke kterému chodím i spát a on ke mně.*“ S. má hodně rád matematiku a navštěvuje rybářský kroužek.

V životě se S. **nejvíce těší** na to, až oslaví své deváté narozeniny. „*Těším se na to, až za chvíli budu mít narozeniny a dostanu playstation.*“ **Nejvíce se chlapec bojí** hloubky v bazénu a tmy.

Kdyby si respondent mohl přát **tři jakékoli přání**, první by bylo to, aby se jeho starší sestra vrátila z Ameriky. Zadruhé by si přál, aby bydlel u matky a jako poslední přání by chtěl, aby měl doma více sešitů na matematiku, aby mohl počítat.

Chlapec na závěrečnou otázku odpověděl, že by si vzal s sebou na krásný výlet lodí svého nejlepšího kamaráda. „*Vzal bych si Matěje, protože je to můj nejlepší kamarád.*“

Shrnutí

Respondent S. žije u svého otce, který dostal chlapce do péče po rozvodu, zatímco se jeho matka léčila ze závislosti na drogách. V současné době má chlapcova matka podaný návrh o přidělení syna do vlastní péče. Z rozhovoru a chování respondenta si troufám konstatovat, že S. má k matce bližší vztah než k otci. Bylo to slyšet i z odpovědí na otázky. Například na společný zájem s otcem S. dlouho nic neodpovídal. Na otázku, co ho s otcem nejvíce baví, neodpověděl nic. Je možné, že otec se mu tolik nevěnuje, jak by bylo potřeba.

Chlapce ve škole nejvíce baví matematika a rád si počítá i doma. Ve škole má spousty kamarádů, ale za nejlepšího kamaráda považuje Matěje, se kterým se setkává i mimo školu.

S. popisuje, že se nejvíce těší na své narozeniny a přeje si, aby dostal playstation. Kdyby mohl mít tři jakékoli přání, tak jedno z toho by bylo, aby bydlel u své matky. Z této odpovědi soudím, že by byl raději u ní v péči než u svého otce. Je pravděpodobné, že respondentova matka vymýšlí pro chlapce zábavný program na volný čas a více se mu věnuje. Dalším přáním by bylo, aby se vrátila jeho sestra z Ameriky, která tam pracuje jako au-pair.

Na poslední otázku respondent odpověděl, že by si s sebou na krásný výlet lodí vzal svého nejlepšího kamaráda.

Z rozhovoru vyplývá, že chlapec má hezký vztah se svou matkou i jejím partnerem. Zdá se, že s otcem, se kterým žije, nemá tak pěkný vztah jako s matkou. Respondent by chtěl bydlet u své matky a na základě rozhovoru mohu konstatovat, že se u otce necítí dobře, i vzhledem k tomu, že s ním neuvedl jedinou činnost, která by ho s otcem bavila.

Vyhodnocení kresby rodiny

Chlapec tento obrázek kreslil jinak, než ostatní respondenti, protože postavy kreslil až na konec. Nejprve nakreslil trávník. Dále kreslil dům, auto a strom. Na stromě jsou znázorněné veverky, protože před domem mají stromy, a když kouká ráno z okna, tak je tam vidí. Na pravé straně od domu nakreslil plot s ovci. Nahoře papíru nakreslil dva obchody Albert a Tesco. Matka v těchto obchodech pracovala a nyní stále v Tescu pracuje. Zřejmě doma často o práci mluví a chlapec tyto obchody vnímá jako důležitou součást jejich rodiny. Je pravděpodobné, že tyto obchody chlapec vnímá jako něco, co mu brání v častějším kontaktu s matkou, protože i v rozhovoru zmiňuje, že je u matky, pokud zrovna není v práci. Jak už jsem výše zmiňovala, postavy kreslil závěrem. Svou matku nakreslil, jak kouká z okna. Sám sebe znázornil venku u stromu a v ruce drží lopatu. Matky přítele Jirku také nakreslil venku, v ruce má kbelík a stejně jako respondent, pracuje.

Velmi zajímavé je, že chlapec kreslil rodinu své matky, i když s ní nežije, ale pouze jezdí na víkendy, a když má matka čas. Na obrázek nenakreslil svého vlastního otce, u kterého je v péči. Chlapec k němu má zřejmě negativní postoj a pravděpodobně si přeje, aby i ve skutečnosti v rodině nebyl.

Chlapec je na obrázku vyšší, než matky přítel. Svou matku nakreslil, jak kouká z okna, z toho důvodu nemůžeme odhadovat, zda by ji také nakreslil menší, nebo by ji nakreslil vyšší než sám sebe. Respondent má určitě velkou pozornost a péči své matky, když za ní přijede. Zřejmě mu matka v té době věnuje větší pozornost než svému příteli, a chlapec se může vnímat tak, že je středem pozornosti. Matky přítel je nakreslen v rohu a malý. Možná ho chlapec do obrázku znázornil jen proto, že Jirka žije s jeho matkou, ale pro samotného respondenta nemá jeho osoba podstatný význam.

Postavy jsou nakresleny stejně, žádná není nijak propracovaná ani vymalovaná. Vzdálenost mezi nimi je větší, ale to je způsobené tím, že na obrázku nejsou nakresleny jen členové rodiny, ale i to, co každý člen dělá.

Matka kouká na respondenta a svého přítele z okna. Respondent i matky přítel venku pracuje. Chlapec dle mého názoru na obrázku znázornil běžný den u nich doma.

Z kresby je zřejmé stejně jako z rozhovoru, že by chlapec rád bydlel u své matky natrvalo. Vyplývá to i z toho, že nikde v obrázku neznázornil svého otce, u kterého nyní žije.

Obrázek 9: Respondent č. 9

Zdroj: kresba respondenta

6.5.10 Respondent číslo 10 (chlapec)

Respondentem číslo 10 je chlapec V., současný věk 11 let. Rozhovor společně s kresbou rodiny trval přibližně 40 minut.

Nejlepším zážitkem s rodiči se pro respondenta staly výlety a dále uvádí, že s tatškou si hodně užíval lyžování. „*Bezva byly výlety s tatškou a mamkou. Vždycky jsme jeli třeba na hrad a dali si tam oběd. S tatškou mě ještě navíc bavilo lyžování.*“ Naopak za **nejhorší zážitek** chlapec považuje matky pracovní vytíženost. „*Nejhorší bylo, když mamka byla pořád v práci. To si semnou nehrála a někdy přišla až večer, když už jsem spal.*“

V. má jednoho mladšího bratra, kterému bude jeden rok. Moc volného času s ním netráví, protože je bratr ještě malý, ale chvílemi si společně hrají. Respondent žije po rozvodu u své matky. Otec pracuje v Německu. „*Bydlím s mamkou. Tatka je přes týden v Německu, tak spolu trávíme většinou víkendy.*“ K otci chlapec jezdí jednou za čtrnáct dnů na víkend, ale tráví spolu čas i jindy, když má otec volno a není v práci. Domácí úkoly s ním psala většinou matka.

Respondent uvádí, že **společných zájmů s matkou** moc nemají. Když něco společně dělají, tak většinou jen doma chlapec pomáhá matce vařit. „*S mamkou moc zájmů nemáme, pomáhám doma vařit a to je asi vše.*“ Nejvíce ho s matkou baví to, když si s ní může povídat a vařit. **Společné zájmy s otcem** V. uvedl rychle. „*Spolu s tatškou hrajeme florbal a jezdíme v zimě lyžovat. Když jsem byl malý, tak mě tatka naučil lyžovat a na hory jezdíme často.*“ Nejvíce ho s otcem baví sport.

Chlapec po rozvodu nemusel přestoupit na jinou školu. Ve škole má hodně kamarádů a uvádí, že jsou dobrá parta.

V životě se **nejvíce těší** na to, až bude dospělý a bude si moc dělat, co bude chtít. „*Hodně se těším na to, až budu dospělý. Nebudu muset nikomu hlásit, kam jdu a budu si moc domu přijít, v kolik budu chtít.*“ Respondent dlouho přemýšlel, čeho se **v životě nejvíce bojí**, ale nakonec stejně na nic nepřišel.

Kdyby si V. mohl přát **tři jakékoli přání**, zaprvé by si přál velký monitor k počítači. Zadruhé by si přál do počítače nainstalovat Windows 10. Za třetí by si přál brankářskou výstroj na florbal.

Na poslední otázku v rozhovoru chlapec odpověděl velice zajímavě. Nedokázal se rozhodnout pouze pro jednu osobu, kterou by si vzal s sebou na výlet. „*Na výlet bych si s sebou vzal mamku s bratrem, kamaráda a tatku. Kdyby to měl být jen jeden člověk, tak nevím, asi bych nikam nejel.*“

Shrnutí

Respondent V. žije po rozvodu u své matky. Má jednoho mladšího bratra. Z rozhovoru je zřejmé, že má chlapec více společných zájmů s otcem. Je to pravděpodobně způsobené i tím, že je to chlapec a přeci jen má s mužským pohlavím více společného.

Nejhorším zážitkem pro V. bylo, když jeho matka byla pořád v práci. Občas přišla domů až pozdě večer a chlapec ji ani neviděl. Myslím si, že tato situace už respondenta netrápí, protože matka je na mateřské dovolené.

Se svým otcem má hezký vztah. Rádi spolu sportují. V. uvádí, že nejlepší je lyžování. Určitě si společný čas, který spolu tráví, naplno užívají.

Z poslední kladené otázky je jasné, že respondent má kladný vztah jak ke své matce a bratrovi, tak i ke svému otci. Následně v odpovědi zmiňuje i svého kamaráda. Pokud by si měl z těchto lidí vybrat jen jednoho, tak by si vybrat nedokázal a radši by na žádný výlet nejel. Z tohoto může plynout, že všechny zmíněné osoby jsou pro chlapce velmi důležité.

Z rozhovoru je zřejmé, že chlapec má hezký vztah k oběma rodičům a je s rozvodem srovnaný. Nejeví se, že by rozvodem nějak zvlášť trpěl.

Vyhodnocení kresby rodiny

Respondent nejprve nakreslil svou matku, napravo od své matky nakreslil sám sebe a drží se s matkou za ruku. Poté nalevo od matky nakreslil svého mladšího sourozence. Od těchto tří členů ve větší vzdálenosti nakreslil svého otce.

Svou matku chlapec nakreslil jako první a také je největší. Je jasné, že matka je pro chlapce velmi důležitá. Chlapec to znázornil tím, že ji drží za ruku. I když s matkou nemá tolik společných zájmů jako s otcem, určitě je pro něj oporou. Matku drží za ruku pouze respondent a nikoli i jeho mladší bratr. Matka má nyní se svým druhým synem hodně práce a musí se mu věnovat, protože je ještě hodně malý a na respondenta ji zřejmě nezbývá tolik času, proto respondent obrázek nakreslil tímto způsobem, kde pravděpodobně vyjádřil svůj pocit, aby měl matku chvíli zase jen pro sebe.

Chlapec nakreslil i svého otce, který s nimi nyní ve společné domácnosti nežije. Samozřejmě ho stále bere jako svého otce. Nakreslil ho ve větší vzdálenosti od ostatních třech postav na obrázku z toho důvodu, že s nimi nežije v jedné domácnosti.

Všechny postavy jsou nakresleny stejně, výraz v obličeji mají stejný. Ani jedna postava se neusmívá, domnívám se, že je to z toho důvodu, že respondent obrázek kreslit nechtěl a nebavilo ho to. Postavy jsou výškově rozdělené, respondent chápe rodinnou hierarchii.

Z kresby vyplývá, že i když otec s respondentem nežije v jedné domácnosti, stále

k němu má chlapec velmi hezký vztah. Zřejmě trochu žárlí na svého mladšího bratra, a proto si na obrázku svou matku přivlastnil tím, že se jí drží za ruku.

Chlapec obrázek kreslit nechtěl a byl z toho poměrně otrávený, ale nakonec ho nakreslil a jsem za to velmi ráda. Myslím si, že i když si na něm nedal nějak zvlášť záležet, jdou z obrázku vyčíst jeho pocity.

Obrázek 10: Respondent č. 10

Zdroj: kresba respondenta

7 Shrnutí výsledků

Nejlepší zážitek s rodiči si vybavili všichni respondenti. Ve většině případů se jednalo o společný výlet nebo dovolenou. Výjimkou byl respondent č. 6, který odpověděl, že nejlepší bylo, když se všichni společně koupali v bazénu a respondentka č. 4, která za nejlepší zážitek považuje Vánoce, kdy si všichni společně povídali.

V otázce na nejhorší zážitek s rodiči se odpovědi respondentů lišily. Dvě respondentky uvedly, že nejhorším zážitkem byly hádky rodičů. Další čtyři respondenti považují za nejhorší to, když jim rodiče něco nedovolili, zakázali, nebo na ně křičeli. Zbývajících čtyři respondenti se ve své odpovědi lišili. Někdo si vybavil nepovedený výlet na Macochu, další matky pracovní vytíženost, respondent č. 9 za nejhorší považuje to, když se od své matky vrací k otci a respondentka č. 3 si vybavila situaci z nemocnice, kdy za ní rodiče nepřijeli.

Většina respondentů má nějakého sourozence. Počet sourozenců se lišil. Respondenti mají od 1 do 4 sourozenců, ať už vlastních nebo nevlastních. Výjimku tvoří respondent č. 8 a respondentka č. 5, kteří jsou jedináčci. Pokud respondenti mají nějakého sourozence, tak s ním ve všech případech tráví alespoň minimálně volný čas.

Dva respondenti po rozvodu bydlí u otce, ostatních 8 bydlí u matky. Se svým druhým rodičem se navštěvují většinou o víkendech jednou za 14 dnů, ale když je čas, tak se vídají i častěji, popřípadě jsou spolu v telefonickém nebo jiném kontaktu. Mimo respondentku č. 2 a respondenta č. 8, kteří se svými druhými rodiči nejsou v žádném kontaktu. Respondent č. 7 se vidí se svým otcem zhruba jednou za měsíc, ale v jiném kontaktu po zbytek doby spolu nejsou. Domácí úkoly s respondenty psala před rozvodem převážně matka, ale když neměla čas nebo nebyla doma, tak i otec. V současné době je s nimi píše ten, s kým bydlí ve společné domácnosti. Tři respondenti v době rozvodu ještě na základní školu nechodili.

Společné zájmy s matkou uvedli všichni respondenti. Naproti tomu společné zájmy s otcem již všichni neuvedli. Respondentka č. 2 a respondent č. 8 žádný společný zájem s otcem neuvedli, protože se s ním nestýkají. Respondent č. 7 také žádný společný zájem neuvedl, ale vzpomněl si na to, co ho s otcem nejvíce bavilo, když s nimi bydlel. Respondent č. 9 také dlouho žádný společný zájem neuvedl, ale nakonec řekl, že spolu s otcem jezdí nakupovat.

Po rozvodu rodičů žádný z respondentů nemusel přejít na jinou školu. V případě, když některý respondent v době rozvodu svých rodičů navštěvoval mateřskou školu, tak na základní školu nastoupil ve stejném městě. Všichni respondenti jsou velmi rádi, že školu

měnit nemuseli, protože tam mají hodně přátel, se kterými rádi tráví čas jak ve škole, tak i mimo školu.

Sedm respondentů se nejvíce v životě těší na to, až budou dospělí a budou vykonávat práci, která je baví. Budou mít řidičský průkaz a nebudou se muset nikomu svěřovat, kam jdou a kdy přijdou. Odpovědi zbývajících třech respondentů byli rozdílné. Respondentka č. 2 odpověděla, že se těší, až dodělá školu a nebude muset vstávat. Respondent č. 9 se těší na své deváté narozeniny a respondentka č. 5 se těší na to, až jednou poleťte letadlem.

Na otázku čeho se v životě respondenti nejvíce bojí, odpověděli všichni, kromě respondenta číslo 10., ten neuvedl nic. Ostatní odpovědi byly velmi různé. Někdo uvedl, že se bojí tmy, pavouků, hloubky ve vodě. Dále například to, že se bojí hádek se svou budoucí manželkou, smrti, nebo chvíle, až budou bez svých rodičů.

Odpovědi na přání respondentů byly rozdílné. Dvakrát se objevilo, že by chtěli mít lepší známky ve škole. Tři respondenti si přáli mít k dispozici další přání. Odpovědi byly opravdu velmi individuální. Například uvedli, aby jim z rodiny už nikdo neumřel, aby měli vlastní pokoj a počítač. Respondentka č. 5 by si přála sourozence, respondent č. 9 by si přál, aby se jeho sestra vrátila z Ameriky a aby mohl bydlet se svou matkou. Respondentka č. 2 by si přála štěstí a respondent č. 6 by si přál, aby měl stále u sebe svou matku.

Na otázku, koho by si s sebou respondenti vzali na krásný výlet lodí, byly odpovědi také rozdílné. 3 respondenti by si vzali svou matku. Jedna respondentka by si vzala svého otce. 2 respondentky odpověděly, že by si vzaly svou sestru. 2 respondenti by si vzali kamarádku, popřípadě kamaráda. Další respondentka odpověděla, že by si s sebou vzala sestřenici. Výjimkou byl respondent č. 10, který se nedokázal rozhodnout pro jednoho člověka a uvedl, že by radši na žádný výlet nejel.

7.1 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza číslo 1 Alespoň polovina dětí považuje za nejhorší zážitek s rodiči jejich hádky a neshody před rozvodem.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Za nejhorší zážitek s rodiči považují jejich hádky pouze dvě respondentky. Domnívám se, že je to způsobené tím, že děti byly v té době ještě příliš malé a hádky mezi rodiči nevnímaly. Na druhou stranu to může být i tím, že se rodiče snažili před svými dětmi nehádat.

Hypotéza číslo 2 Všechny děti zůstaly po rozvodu bydlet u své matky.

Druhá hypotéza se rovněž nepotvrdila, všichni dotazovaní po rozvodu nežijí u své matky. Respondentka č. 1 a respondent č. 9 žijí u svého otce, ale i přesto lze říci, že většina dětí po

rozvodu zůstává v péči své matky a s otcem se stýká jen občas.

Hypotéza číslo 3, že žádné dítě nemuselo po rozvodu přestoupit na jinou školu se potvrdila. Všechny děti chodí do stejné základní školy jako před rozvodem rodičů. Pokud se jejich rodiče rozvedli v době, kdy ještě oni chodily do mateřské školy, tak na základní školu nastoupily ve stejném městě.

8 Diskuse a návrhy opatření

Odpovědi na první otázku se poměrně shodovaly. Ve většině případů se jednalo o dovolenou nebo výlet. Samozřejmě je to způsobené tím, že každý má jiné zájmy. Také to může být ovlivněné finanční situací rodiny a pracovním vytížením rodičů.

U druhé otázky jsem čekala, že téměř všichni odpoví, že nejhorší byly hádky mezi jejich rodiči před rozvodem. To jsem se hodně mylila, protože tak odpověděly jen 2 respondentky. Může to být tím, že se před svými dětmi rodiče nehádali, nebo v té době byli respondenti ještě příliš malí a hádky mezi rodiči nevnímali.

Většina respondentů bydlí po rozvodu u své matky. Toto jsem čekala, protože se domnívám, že dnešní společnost má zařídováno, že matky se o své děti dokáží lépe postarat než otcové. Předpokládám, že se lidé domnívají, že matky umí být více ohleduplné, empatické a umí více projevit svému dítěti lásku. Můj názor je takový, že muži jsou více pracovně vytížení a na takto důkladnou péči o dítě jim nezbyvá tolik času. Určitě bych se neodvážila tvrdit, že by se nedokázali o své dítě postarat stejně dobře jako matky.

Velmi mě překvapila odpověď respondenta č. 9 na otázku, jaké má společné zájmy se svým otcem. Chlapec dlouho nic neuvedl a následně řekl, že společně jezdí nakupovat. Na otázku, co ho s otcem nejvíce baví, neodpověděl nic. Tyto odpovědi by mi nepřišly zajímavé, pokud by byl chlapec v péči matky. Ovšem respondent žije u svého otce a je velmi smutné, že společně nic nedělají, nikam nejezdí a nemají kromě nákupů nic společné. Na druhou stranu se domnívám, že chlapec uvedl nákupy jen proto, aby něco řekl. Po rozebrání rozhovoru, který jsem s chlapcem dělala, a po vyhodnocení kresby jeho rodiny je mi jasné, že by opravdu rád žil se svou matkou, se kterou má oproti otci hodně společný zájmů.

Odpovědi na otázky typu čeho se nejvíc bojíš, na co se v životě nejvíc těšíš a tři přání byly hodně osobité. Každý respondent je individuální a proto si myslím, že se mi to nepřísluší nějak více hodnotit. Každý člověk má svá přání a touhy, o kterých ví, že se mu třeba nikdy nesplní, ale je hezké si to představovat.

Po dopsání praktické části mě mrzelo, že jsem do rozhovoru nezahrnula otázku, která by zjišťovala, v koho má respondent největší důvěru. Otázku bych zformulovala takto: Kdyby si jel na kole, z kola spadl a poranil si koleno. Ke komu by si šel, aby tě ošetřil? Myslím si, že by se tato otázka do mého rozhovoru hodila. Více by nastínila to, v koho má respondent větší důvěru.

Dále bych byla velmi ráda, kdybych udělala rozhovor s více respondenty než pouze s deseti. Ovšem mnoho lidí toto téma vnímá velice osobně a nejsou ochotni dovolit dětem

účastnit se takového rozhovoru. Také bych si přála tento průzkum zopakovat, protože by mě zajímal pohled respondentů s odstupem času, například pěti let.

Domnívám se, že rozvodová situace u dvou respondentů způsobila to, že nejsou vůbec v žádném kontaktu se svým biologickým otcem. Například se k nim otec nechoval hezky a po rozvodu o ně nejevil žádný zájem.

Sedm respondentů uvedlo, že se těší na to, až budou dospělí. Domnívám se, že to zapříčinil rozvod jejich rodičů a dle mého názoru se těší na to, až si zařídili život podle svého. Je pravděpodobné, že se chtějí vyvarovat chyb, které udělali jejich rodiče.

Velmi odlišně odpověděl respondent číslo 10 na poslední otázku. Pokud by si měl vybrat pouze jednoho člověka, kterého by si vzal s sebou na výlet lodí, tak by raději nikam nejel. Dle mého názoru má hezký vztah k oběma svým rodičům, bratrovi i svému kamarádovi a nedokázal upřednostnit pouze jednoho z nich.

Bylo by dobré, kdyby se rodiče snažili nehádat, nebo alespoň aby u hádek nebyly přítomny děti. V rozhovoru dvě respondentky uvedly, že hádky rodičů jsou jejich nejhorším zážitkem, proto bych rodičům doporučila, snažit se se svým partnerem vycházet co možná nejlépe.

V rozhodování o tom, komu bude dítě svěřeno do péče, se určitě přikláním k názoru, že by soud měl brát větší zřetel na názor samotného dítěte. Pokud rozhodne soud o svěření dítěte do péče rodiče, u kterého dítě být nechce, určitě to pro něj není dobře. V případě, když by mělo dojít ke změně pečující osoby, mělo by se to řešit rychleji, protože se domnívám, že v současné době soudům vše hrozně moc dlouho trvá. Chápu, že třeba jeden z rodičů má větší předpoklady k tomu, aby své dítě lépe zabezpečil, ale přeci jen názor samotného dítěte, u koho se cítí lépe, je to nejpodstatnější.

Doporučuji rodičům porozvodovou situaci zlepšit především tím, že spolu i po rozvodu zůstanou nadále v kontaktu. Oba dva by stále měli mít na prvním místě své děti. Je důležité, aby dítě vědělo, že se může kdykoli obrátit, na kteréhokoli z nich. S dítětem by měli komunikovat a připravit ho na to, co ho čeká.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak děti zvládají rozvod svých rodičů. Výsledky průzkumu ukázaly, že žádné dítě rozvodem nijak zvlášť netrpí, ovšem nějaké negativní stránky se také ukázaly. Například to, že se dva respondenti se svým biologickým otcem po rozvodu vůbec nestýkají. Za další, že respondent číslo 9 bydlí po rozvodu u svého otce, ale po rozhovoru a vyhodnocení jeho kresby rodiny mohu konstatovat, že má lepší vztah se svou matkou a rád by bydlel u ní. Netvrdila bych, že chlapec rozvodem trpí, ale dle mého názoru poněkud emočně strádá, protože se svým otcem nemá téměř žádné společné zájmy a emočně blíží má ke své matce.

Zajímavým poznatkem je, že všichni respondenti uvedli nějaké společné zájmy se svou matkou, ale společné zájmy s otcem již všichni neuvedli a neuvedli ani nic, co společně dělali před rozvodem. Velmi mě to překvapilo, nejspíš je to proto, že matky mají na děti více času a jsou s nimi doma, zatímco muži více pracují. Mohlo by to také vyplývat z toho, že ženy jsou více kreativní a dokáží vymyslet různé aktivity. Tímto netvrdím, že muži nedokáží své děti zabavit, pouze se domnívám, že ženy jsou v tomto ohledu k dětem otevřenější.

Závěrem bych shrnula, do jaké míry se potvrdily hypotézy, které jsem si ve své práci stanovila. První hypotéza byla vyvrácena, jelikož jsem zjistila, že pouze dvě respondentky považují za nejhorší zážitek s rodiči jejich hádky. Druhá hypotéza byla také vyvrácena. Z průzkumu vyšlo, že pouze 8 respondentů bydlí u své matky, zbývající dva respondenti bydlí u otce. Třetí hypotéza se potvrdila. Žádné dítě nemuselo po rozvodu přestoupit na jinou školu. Z této informace mám velkou radost, protože přestup na jinou školu, mezi jiné spolužáky není nikdy jednoduchý a děti to nemusí vždy dobře snášet, proto jsem ráda, že všichni respondenti mohli zůstat mezi svými přáteli.

Díky této práci jsem se více dozvěděla o možných důsledcích rozvodu. Myslím si, že je to v dnešní době velmi časté téma a mnoho rodin je rozvedených. Tato práce ukázala, že děti mladšího školního věku rozvodem svých rodičů nijak netrpí, ale samozřejmě průzkum byl prováděn pouze s deseti respondenty a určitě by stálo za to, průzkum zopakovat s větším počtem respondentů.

Seznam použité literatury

Prameny:

BALLNIK, Peter. *Otcem i po rozvodu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0150-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-853-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. Jinočany: H & H, 1992. ISBN 80-85467-53-4.

MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

NOVÁK, Tomáš. *Sám sobě psychologem 2*. Praha: Grada, 2010. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2956-5.

NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.

POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu: [právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina]*. Praha: Grada, 2009. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2046-3.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0772-6.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

SVOBODA, Mojmir, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3181-0.

TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrát domů, c2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

Slovníky a encyklopedie:

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Respondent č. 1	32
Obrázek 2: Respondent č. 2	35
Obrázek 3: Respondent č. 3	38
Obrázek 4: Respondent č. 4	41
Obrázek 5: Respondent č. 5	44
Obrázek 6: Respondent č. 6	47
Obrázek 7: Respondent č. 7	50
Obrázek 8: Respondent č. 8	53
Obrázek 9: Respondent č. 9	56
Obrázek 10: Respondent č. 10	59

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazníkové otázky k praktické části	70
---	----

Příloha 1: Dotazníkové otázky k praktické části

- 1) Co si nejlepšího zažil/a s rodiči?
- 2) Jaký je tvůj nejhorší zážitek s rodiči?
- 3) Máš nějaké sourozence? Pokud ano, tak kolik?
- 4) Trávíš se svými sourozenci volný čas? Jak ho společně trávíte?
- 5) U koho z rodičů žiješ?
- 6) Jak často navštěvuješ druhého rodiče?
- 7) Kdo s tebou psal úkoly před rozvodem a kdo je s tebou píše nyní?
- 8) Máš nějaké společné zájmy, děláte něco společného s mámou?
- 9) Máš nějaké společné zájmy, děláte něco společného s tátou?
- 10) Co tě nejvíce baví s mámou?
- 11) Co tě nejvíce baví s tátou?
- 12) Musel si po rozvodu rodičů přejít na jinou školu?
- 13) Máš ve škole nějaké kamarády?
- 14) Na co se v životě nejvíce těšíš?
- 15) Čeho se v životě nejvíce bojíš?
- 16) Kdyby přišel kouzelný dědeček a mohl ti splnit 3 jakékoli přání, co by to bylo?
- 17) Kdybys mohl jet na krásný výlet lodí a vzít si s sebou pouze jednoho člověka, koho by sis vzal?

ÚKOL

Zadání: Nakresli mi celou tvoji rodinu. Udělej to, jak chceš ty.

Summary

Bachelor thesis entitled Coping with parent's divorce concerning younger school age children is divided into two main parts, the theoretical part and the practical part. The theoretical part deals with basic information about family, younger and middle school age, divorce, roles in the family and raising children after divorce. When writing a theoretical part, I used professional literature.

In the practical part there are interviews with ten respondents and then evaluation of their family drawings. The results are summarized in the chapter seven.

The eighth chapter summarizes my personal knowledge and then proposes proceed. In conclusion I summarize the whole bachelor thesis.